

ڙٻُ رِئِنْفِيْسِهٗ کَا جِيْنِر

بهرهه فگرن

ئیسماعیل تاها شاهین

ڙٻُ رِئِنْفِيْسِهٗ کَا چِيْتِر

۲

ژوھشانین ئىكەتىا بىشىسەرىن كورد دەھۆك
({ زىمارە)

ژبو^v رېنۋىسىنىڭ كاچىتىر

بەرھەقىرنا
ئىسماعىل تاھا شاهين

كوردستان ۲۰۰۸

- ژ بۆر ینقیسەکا چیت
 - بهرهه‌فکرن: ئیسماعیل تاها شاهین
 - ژ وەشانیین: ئیکەتیا نقیسەرین کورد / دھۆك
وەشانا هەزمار:
 - بهرگ و دیزاین: مەسعود خالد گولى
چاپا ئیکى: ۲۰۰۸
 - چاپخانا: هاوار / دھۆك
 - ژمارا سپاردنى:
-

خوانده‌وایی هیژرا !

پیکول هاتییه کرن، پرانییا رینثیسا فی کتیبۆگى
هەتا رادھیمەگى، ل گۇر وان پیشنىاز و بۇچۇنان
بت، ئەوین بابەت ب خوه ل سەر. ژ بەر ھندى
فەرە ئەفە ل بەر چاھىن تەبەت دەمى دخوونى.
بۇ نثیسینا فی بابەتى (ژ بۇ رینثیسەكى چىت)
گەلەك مفا ژ كتىبا رەحمەتى (د. ئەورەھمانى
حاجى مارف)، (نۇوسىنى كوردى بە ئەلفوبيي
عەرەبى)، هاتىيە وەرگرتن.

پیشگوٽن

گرنگیا با بهتی رینقیسی د هندیرده؛ خواندن و نقیسینا هر زمانه کن، زی دست پی دکن و پیغه گردایینه. به رانبه ری فی گرنگیی هردهم ئه خوه نه چار دبین، رینقیسه کا ب سه رو به و فاشارتی ژ بو خواندن و نقیسینا زمانی خوه هلبزیرن. هلبزارتنا رینقیسه کا ب سه رو به و فاشارتی، کاره کی زانستیه و خزمته کا ب مقایه د دوره هف زمانیده، لهو دفیت ئه هلبزارته دوور بت ژ بریار و داخوازین که سی و خوه بکیشته پیک و پایه یا جفات و کورین زانستی.. دا ل سه ر بناخه و بنیاته کا موكوم بیته دانان و پشت نه دته ریزمان و دهستورا زمانی ب خوه. زانین و شاره زایی د زمانیده، ئیکانه پریکه راستنقیسین ل بهر مه ب سانه هی بئیخت، و ریکا مه ل سه ر همه نه راستی و نه دورستی بین رینقیسی بگوهیزت. نابت رینقیس هه رو هر فه ریثا داخوازا خودانی خوبت، و هندی رینقیس د خله که کا هو ساده بز فرت، دی هر شه پلته می لی ئالت و زهفیا ئیشك و گرفتاری بین وی رقز بو رقزی دی هر ب مرفره هتر لی ئیت. لهو باشترين و راسترين رینقیس ئه وه یا ئه هف دو مهر جه تیده پهیدا بین:

(۱) دهستوورین ل سه‌ر دئیته دانان ل به‌ر رۆناهی و تیرۆزکا ریزمانی و دهستوورا زمانی هاتبنه فه‌برین. فه‌کۆلانه‌کا کوورا فونه‌تیکی ژ سه‌ری ریشه هاتبته کرن. فونه‌تیک هه‌می هاتبته سه‌ربیزکرن، پاشی هه‌ر فونیمه‌کی نیگاره‌ک بو هاتبته هلبزارتن.

(۲) ل سه‌ر بناخه و بنياتا ئاخفتنا رۆزانه‌یا کۆلانی نه‌هاتبته نفیسین، چونکو نفیسین دفیت ره‌وشما پیکهاتنى ژی به‌رچاڭ بكت، و خوه هلنەپه‌سیرتە تایبەتمەندىيىن بەرتەنگىن ئاخفتنا في دەفه‌ری و واھه.. كىش و پىشا هلبزارتنا دەسته‌واژه‌يان ديسا بەس ریزمان بت، دا ئالۆزى و تىكلىكرن فەنەپه‌رتى و ل سه‌ر دەستوور و ئاوايىن ئىكگرتى سه‌ربى ببىت. دا ژ فۆرم و دەسته‌واژه‌يىن دەفه‌ركىيىن خەلەت و بىزىكەيىن وەك: (از پېرفة، تەعدارى، وەلگرتەن، بىزارتەن شۇونا براشتەن) و گەله‌كىن دى قورتال ببىت.

ب پاستى چاره‌سەركىن كىماسىيىن پېنفيسى ژ دەرۋەھى خەلەکا زمانزانى و ریزمانى، نه جەن باودىيە بەرەكى ب مفا بىگرت. بەرئاقل نىنە سەروبەری راستىفېسىن و پېنفيسى دوورى سەروبەری مە ب خوه سه‌ربى بوبوت. ژ بلى ئىكىنەگرتتا برىياران د خەلەکا كۆمەکا نەلىكى و نەئىكىيىن گەلەرنگىن ئەفرۇدە، زېبارىيىا

مه يا بهري نهوزى ژ خواندن و نفيسينى ب زمانى دهبابي، ئەگەرى سەرەكىيى شىل و بىليليا رېنثىسى و كىيم شارەزايىبا نفيىسكارى مەيە، د وارى زمانزانى و راستنفيسىنىدە، و ب تايىبەتى د دەفەرا بەھدىناندە. من گۆت ((د دەفەرا بەھدىناندە)), چونكۇ بى گۆمان بەر و بەياقى گرفتارىيا رېنثىسى ل دەفەرا سۆران تەنگترە، نە ل فرەھىيىا يى دەفەرا مەيە. بى سەروبەرىيىا رېنثىسما مە - نەمازە ل دەفەرا بەھدىنان - ھىز ل پادھيا تېڭلىكىرنا دەنگان و پىك گوھارتى نيشانىن وانه (کو تىپن) ئەۋەزى بناسىن دورست نەناسىندا دەنگانە. ناسىندا وان دەنگىن دئىنە تېڭلىكىرن، نەمازە قاولىن (و) و (وو) و (ۋ) ھند شارەزايى پى دېلىت، كو دەنگ پى بىنە ناسىن. جەن مخابنېيىيە كەسىن ۋى تېڭلىكىرنى دكىن تىرا ناسىندا ۋان دەنگان ژى شارەزايى نەبت. ئەز دشىم بىزەم پادھيا نەشارەزايىيا گەلەك كەسىن خوھ ب نفيىسىنى كرین، ھىز ل وى پايە و پىكىيە، نافېرەن د نافېرە راستنفيسىن تىشەتكە و ھەزلىكىردا ھاتىيە كەن ژ بۇ ھلىخىستن و ئاراندىن و شاراندىن چەند پىسياھكان د ۋى وارىدە؛ ژ بۇ بىنە جەھكىرنا ھندەك ھزر و بۇچۇنىن لەق و نەبنەجە د راستا رېنثىسىدە، ھيفى دكم كىنانى ھاتىيە ژەنин ھىزايى گرنگىيىا بابهەتى رېنثىسى بىت !!

سەربانگ

بەری ئەم ب دورستى د ناڭ بابەتى رېنقىسىدە بچن پىددۇيىھ
پەيىھ، دەنگ، تىپ، فۆنىم، بىنە ناسىن و ناشكەراکىن، چونكۇ ئەفان
و رېنقىسى ھەۋبەندىيەكە مۇكوم و ب ھىز د گەل ئىك ھەيە و ھەر
ژ بەر ھندى د جەن خوددىھ سەربانگى ۋى بابەتى ب دانەناسىنا
وان دەست پى بىتە كرن.

پەيىھ: كەرسىتەيا زمانىيە، ژ بېرىغەيەكى يان زىددەتر پىكەتتىيە.
دئىتە گۈتن و دئىتە نېمىسىن ژى.. (دې، مەرن، ئازاد، سەرگەرم،
بەرپىچۇن..)، ئەقە ھەمى پەيىن.

دەنگ: رېڭىز و ۋەزەننەكە ب رېكا ئەندامىن ئاخختى دئىتە
دەرەھىكىن و ب كارى بەيىستىنەست پى دئىتە كرن. روو و
پوخساري نېمىسىنى چوجا نە دەستورە بۇ ھەبىن و نەبىنا دەنگان.
گەلەجا نېمىسىن ژى چاھلىكىنە. د نېمىسىنىدە تى ھەيە دەنگ ھەن
نەھاتىنە بەرچاھىكىن ب رېكا نىشان و نىگاران.. لەو بۇ نەمۇونە

نه بونا نیگارهکی د نفیسینا مه يال سهربنیاتا تیپین عەرەبی
هاتییه دانان بۇ ۋالى كورتى د ئەلیفبىيا لاتینىيا كوردىدە نىشانا(أ)
بۇ ھاتییه ھلېزارتىن، نه نىشانە بۇ نەيىينا وى. رېكا ب دورستى و
سەداسەد دەنگ پى بىتە زەتكىرن تىن تۆماركىنە و بەس.

تیپ: وىنە و نىشاندا دورستكىرييە بۇ دەنگىن ئاخفتىنى چى دكىن. ب
نىشان د نقىسىنىيەدە هاتییە بەرچاڭىرىن. ئانكۇ نیگارهکى
دەستچىتكىرييە، بۇ دەنگى هاتییە ھلېزارتىن و رانان. ئەلیفبىيا ھەر
زمانەكى ژ كۆمەكا تىپان پىكەتىيە. (ب ، ئ ، س، و، ھ و...)، ئەفە
ھەمى تىپن.

فۇنیم: د زمانىيدە، فۇنیم ئەو دەنگەنە يىين پەيغان پىك دئىين. ب
گوهۇرپىن و راکرنا وان رامان دئىينە گوهۇرپىن. ب تىن خودان رامان
نинە، ھەرچەندە ب كارى جوداڭىرۇن و گوهۇرپىنا رامانى رادبىت.
فۇنیم ژ دەنگى گرنگەرە چونكۇ ھەمى فۇنیم دەنگىن، بەلى ھەمى
دەنگ ب فۇنیم نائىنە ھەزمارتىن. دەنگى كو فۇنیم نەبت ھەوجەبى
نيگارهکى جودا نىنە. ھەروەسا دورست نىنە وىنەيى فۇنیمەكى بۇ
فۇنیمەكى دى بىتە دانان.. ھەر وىنەيەك كو تىپە دەپت فۇنیمەكى
ب تىن بەرچاڭ بكت. نه نىگاركىشاندا دو دەنگە فۇنیمان ب تىپەكى د
جەن خوددىيە، نەزى داناندا دو تىپان بۇ بەرچاڭىرۇن ئىك فۇنیمى..

ئەفەزى ھندى دگەھىنت، كو چىتىن و بى ئارپىشەترين ئەلېقىبىّ،
ئەوه يا ھەزمara تىپىن وى ژ ھەزمara فۇنىمان زىدەتر نە.. پەيغا
(بەر) بۇ نەمۇونە، ژ سى دەنگان پىكھاتىيە: (ب، د، ر) ئەگەر دەنگى
(د) ئەڭ دەنگە (ا، ئ، ئى، وو، ۋ) بىگرن، ھندەك پەيچىن نۇو دى
پەيدابن كو ژ پامانا خودەفە، ژ پەيغا پىشتر جودابن.

ئىشك و گرفتارييىن رېنقيسا مه

بى گۆمان گەلەك بزاۋ و پېكۈل د مەيدانا رېنقيسا مه و
چارەسەركرنا ئىشك و گرفتارييىن وىدە هاتىنە كرن. ۋەكۇلانا
بەردەست، بەر و بەرھەمى ۋان بزاۋ و پېكۈلانە دوورى وان وەرار
نەكرييە. مەيدانا رېنقيسا مه ياكوردى ژ ئىشك و گرفتاريييان ۋالا
نинە و ھىز بەر و بەيافى ئىشك و گرفتارييىن وى ھند تەنگ
نەبووپىيە و نەھاتىيە ئىك، ئەم بشىن بى ئالۆزى و شەپلتەيى
بنقىسىن. ئەز ل وى باودرى نىنم ھەر بەرگەريان و پېكۈلەكا ئەفرۇ
د وارى رېنقيسىدە بىتە كرن د سەر ھەمى ئىشك و گرفتارييىن
رېنقيسىپە بىتە دىتن، نە جەپ باودرىيە، بشىت ساخلام خوھ د
سەر ھەمى ئالۆزى و شەپلتەيىيىن رېنقيسا مەرە باقىزەت ھندى
گەلەكن.. بەلى ئەفەزى نابتە ھەجەت و مەنانە، دەرگەھى ئىشك و
گرفتارييىن رېنقيسى پى نەئىتە قوتان، و رۇز بۇ رۇزى گرفتاري
زىدەتر لى بىن. ل ئىرە ئەم دى ب ئاوايەكى كورت و ب لەز، و ل
گۇر تىگەھشتىن و زانىنا خوھ ۋان ئىشك و گرفتاريييان ل سەر دو
پشکىن سەرەكى پارۋەكن:

- (۱) ئىشك و گرفتارييىن وىنە و نىڭارىن دەنگان.
(۲) ئىشك و گرفتارييىن نەيىسىنا پەيىش و بىزەيان و پېكەھەگرىدانا
وان.

(۱)

ئىشك و گرفتارييىن

وينه و نيكارىن دهنگان

دەنگىن د پىنۋىسا كوردىدە كۆ هەتا نەھۇ پشت نەدايىنە ئىشك و گرفتارى و ئارېشەيان ئەفەنە: دەنگى (وو) يا قاول، (ى) يا درېز، (-) قاولى كورتى نەبەرچاڭ (الكسرة المختلسة)، قاولى (ۋ) كۆ گەلەجا ژ نەزانىن، ب (و) دئىته گوهارتىن، (و - W) و (ى - y) يېن كۆنسۇنانت، دېفتۈنگى (وى) يان (وى)، و(ر) يېا قەلەو. د بابەتى خود ۋىدە ئەم دى تىن (وو) و (ۋ) و(ر) يېا قەلەو فەكۆلن. چونكۇ ئەگەرا بى سەروبەرى و شەپلتەيىيا رىنۋىسا كرمانجىيما مە يَا ژۆرى - نەمازە ل دەفەرا بەھەدىنان . باراپتۇر ئەڭ ھەرسى دەنگەنە.. ئەڭ ھەرسىيەنە، وينه و نيكارىن وان شىلى و شەپلتە ل كار.

(وو)

قاولى درېزى دو (و)، د پىنۋىسا مە يَا ئەفرۇدە بۇ وينه و نيكار، قاولەكى رەسەنە د زمانى كوردىدە. ھەرچەندە نيكاركىشىرن و بەرچاڭىرندا وى ب دو (و) يان دورست نىنە؛ چونكۇ داناندا دو تىپان

بۆ بەرچاڤکرنا ئىك فۇنیمی نه بىيارەكا د جەن خوددەيە ئەگەر ئەم هوورك د ناڤدە بچن. ھەروەسا نفيسين و بەرچاڤکرنا فى فۇنیمی ب وىنە و نىگارى فاولى (و) ئەفى جەن زەممە عەربى دىرىت، يان ب (و)، ئەفەزى كريارەكا دورست و رەوا نينه. هندى وىنە و نيشانەكا جودا و چىتەر وەكى يا (كۆپى زانىارى كوردى) د وەختىدە بۆ ھلبازارلى (واوا راستەھىلەكا بچۈوك ل ھنداڭ) نەئىتە دانان كە نفيسينا مە سەرپاست بكت، و ۋافىرەكى بىختە ناڤبەرا فى فاولى ژ رەخەكى و (و) و (و) ژ رەخەكى دېقە. نفيسينا فى فاولى ب دو (و) يان دورستە و نە تشتەكى زىدىدە وەكى هندەك تى دگەهن. نفيسينا وى ب وىنە و نىگارەكى نەجودا ژ (و) و (و) ژ نەزانىتى پېيھەتر ناگەھىنت و نەراستىيەكا زىق و ئاشكەرایە، دورست نينه پشت پى بىتە گرىدان و رېك بۆ بىتە خوهشىرن، چونكە (و) و (و) و (و) وەك دەنگ ھەردەك فۇنیمەكا جودايە و پېيدەقى وىنە و نيشانەكا نىگارەكى جودايە د نفيسينىدە. تەرخانكرنا وىنە و نيشانەكا خوهسەر و جودا - نە دو وىنە و نيشانە فۇنیمی (و) و (و) كريارەكا زانسى و رەوايە.. كا چاوا تەرخانكرنا نىگارەكى بۆ نفيسينا دو دەنگىن نەوەكەھەۋ نە تشتەكى رەوايە، ھەروەسا تەرخانكرنا دو نىگارىن وەكەھەۋ ژى بۆ نفيسينا ئىك دەنگى، دورست و رەوا نينه. ب كورتى و ب كوردى، تىكلىكرنا فاولى درېئىزى دو (و) نيشان و وىنە، د

گەل قاولى شۇونا زەممە عەرەبى ل كار، د نېيىسىنا مەدە، و نىشانات(و) بۇ ھاتىيە ھلبژارتىن و قاولى (ۋ) ب چو رەنگ و رېڭ و روويان دورست نىنە. ئەف تىكىكىرنە، ئەفرۇكە گەلەك مشەيە د نېيىسىنا مەدە، ھەوجەبى چارەسەركىرنە كا ب لەزە. دا پەيىش و بېزەپپەن وەك (دۆر) و (دۇور)، (كۆر) و (كۈور) و (سۆر)، و (كۈچك) و (كۈچك) و (كۈچك)، ژىك بىنە باشقەكىن.

(ۋ)

ئەف دەنگەزى قاولەكى درېزە ژ قاولى (و) و (وو) جودايە و جودايىيە وى ب نەمۇونەپىن بەرھەفكىرى دىيار دېت. (تۆر) رامانا (شبكة) ددت، و (تۈور) رامانا (كىيس) ددت. (كۆر) رامانا (حفرة) ددت، و (كۈور) رامانا (عەميق) ددت.. د نېيىسىنا كرمانجىيا ژۆرىدە (ل دەفەرا بەھدىيەن) مخابن ۋى دووماھىيى پشت د نېيىسىنا ۋى قاولى ب ئاوايى دورست ھاتىيە كىرن.. ئەفرۇ گەلەك ئاسايىيە د زمانى رۆژنامەفانىيىدە تو گۆتارەكى ژ سەرى ھەتا بىنی بخۇونى و ئىك (ۋ) ب تىن ژى تىيىدە نەبىنى. ئەگەرا ۋى چەندى ژى وەكى ئەز دېيىنم دەرخستنا ۋى دەنگىيە ژ بەرئ خەلکى دەفەرا بەھدىيەن، نەمازە دەر و دۆرىن دەھۆكى ژ بلى (سېمېلى) و (زاخۇ).. ئەف دەنگە ب ئاوايىھەكى وەسا دئىتە دەرخستن نە(ۋ) يە ب دورستى و نەزى(و) يە. خەلکى ۋى دەفەرئ ۋى دەنگى ب دورستى دەرنائىخىن،

فیجا ههتا بنياسن. دهمى دبیژن بورى (مر) نوزانى نه (بورى) يه نهڙي(بورى). دهمى دبیژن (دهوک) نوزانى نه (دهوک) له نهڙي (دهووك) له. دهمى دبیژن (بو)، ههره بُو فلانى بیڙه) نوزانى نه (بو) يه نهڙي (بو).. ئهها ڙ بهر ڦي ناسنه کرنېيە ئهڻ دهنگه گله جا ب وينه ونيگارى (و) يان (وو) دئييته نشيسين. ئالۆزى و شهپرزهبيا بهرچافكربنا ڦي دهنگه فونيمى، گه هشتىيە رادهيءا و هسا، مرؤف ناگوهشت دهمى نشيسينا ئيٽك په يقى ب سى ئاوييان يان زىدەتر دبىنت. دهلىل ل سەر ناسنه کربنا ڦي دهنگى ڙ بهر ڦي نشيڪارىن پشت تىكرين، نه نشيسينا كورديبيا ل سەر بنياتا تىپين عهربى ب تنېيە، نشيسينا لاتينى ب خوهڙي ڦي ناسنه کرنى په سند دكت. بُو نشيسينا په يقى دھوک ب لاتينى ب خوهڙي، سى ئاوا ئهگەر نه زىدەتر.. ل دەڭ مە، هاتينه ديتن:

(DIHOK , DUHOK , DIHUK)

بى گۇمان ئەقە ئالۆزى و شهپرزهبيا نشيڪارانە د ناسكرن و ۋافارتىن ڦي دهنگىدە، ل نشيسينا وان دەركە قتىيە و پى نه فىت ئەم ڦي ئالۆزى و شهپرزهبيي ب هەجەتىن نەزانىستى بېچىن. ئەقە من گۆت، چونكۇ ھەنە دبیژن بُو بهرچافكربنا فونيمى (و) بلا حەفت چوجا ل سەر (و) نه ئىيە نشيسين؛ دا ھەردەك (ھەرئىك) وەكى خوه بخوونت. نوزانى بهرچافنە کربنا فونيمى (و) ب وينه و نيكاري (و) يا حەفت ل سەر، تىكلىكربنا ڦي دهنگه فونيمىيە د گەل فاولى (و) يا

کورت ئەفا جەايى زەممە عەرەبى ل كار. بەرچاڭىرنا دو
دەنگەفۇنىمەن ب ئىك وېتە و نىشانى ژى، بى گۇمان خەلەتىيە كا
زىق و ئاشكەرايە و ب ھەجەتە كا ھۆسا بى پشت، چوجا نائىتە
تافيرىرن.

(پ)

ئەف وېنه و نىشانە، ژ بۇ (پ)يىا قەلەوا دەنگ گۈر (زىزىر) ھاتىيە
ھلبىزارتىن. حەفتا بچووكا د بن وېنەيىدە ژ بۇ جوداكرنا ۋى دەنگى ژ
دەنگى (ر)يىيا زراف ھاتىيە دانان. ئەفەزى كريارەكاكا زانستىيە. ل گۈر
زانستا زمانى، دانانا دو تىپان بۇ بەرچاڭىرنا ئىك دەنگى دورست
نېنە. چونكۇ ھەر (ر)يىيەكاكا دەكەفتە پىشىيا پەيىف و بىرگەيى
قەلەوه، ھندەك د فى حالەتىيە، دانانا حەفتى د بىنە پىدىقى نابىين.
ئەفەزى نە بۇچۇنەكاكا دورستە. چونكۇ (پ)يىا حەفت د بىنە
فۇنىمەكە، و ياخىز (يا حەفت د بىنە نە) فۇنىمەكاكا دىبىا جودايه، ل
گۈر ھەوجهىي و پىشىيەكى دو نىڭار (ئانكۇ دو تىپ) بۇ ۋان
ھەردوو فۇنىمەن ھاتىنە ھلبىزارتىن. نە چونكۇ قەلەوېبىا ھەر
(ر)يىيەكاكا دەكەفتە سەرىي پەيىف و بىرگەيى ديارە؛ ئەم دى رابن ب
وېنە و نىڭارى (ر)يىيا زراف بەرچاڭىن. دانانا وېنە و نىڭارى
فۇنىمەكى شۇونا فۇنىمەكى دى، بلا گەلە بچەنە سەر ئىك ژى وەكى
(ر) و (ر)ئى، يان (ۋ) و (و) و (وو)، خەلەتىيە، دەقىيت ئەم خود

نهئىخنى و نهئىته كرن د رېنفيسييە.. ئانكۇ راستىر و دورستىر ئەوه، ويىتە و نىگارى (ر) يىا قەلەو چوجا حەفت ژىن نهئىته راکرن، ج د سەرى پەيىش و بىرگەيىدەبىت، ج ژى د نىشقەكا پەيقىدە بت.

(۲)

ئىشك و گرفتارىيىن نفيسيينا پەيىف و بىزهيان

و پىكىفه گرىدانا وان

د وارى نفيسيينا پەيىف و بىزهياندە ئىشك و گرفتارى پېز دياردىن. د. ئەورە حمانى حاجى مارف د كتىبا ((نووسىنى كوردى بە ئەلفوبيي عەرەبى)) دە، ئىشك و گرفتارىيىن نفيسيينا پەيىف و بىزهيان و پىكىفه گرىدانا وان دئازۇتە بن چەند خالەكىن گرنگ. ل ئىرە بابەتى مە دى ل سەر عەينى پشىكرنى ئىتە ئازۇتن.

١ - نەنفيسيينا تىپان و ل دوونەچۇنا پارستنا بناخەيا پەيىف و
كارى فۇنەتىكى د رېنفيسيىدە

■ دەمىن نىشانا (ان) ياخۇم دېتە سەر پەيغەم دووماھىيىا وى ئەڭ قاولە بن (ا، و، وو، ئ، ئ) هنگى، ئ بۇ پارستن و نەكەفتەپشت ئىكە دو فاولان(فاولي دووماھىيىا پەيغەم فاولى دەقەتە سەرىنىشانى) كۆئىكە ئ تايىبەتمەندىيىن زمانى كوردى، كۆنسۇنانتى (ئ - Y) دەقەتە ناڭبەرا پەيغا ژىڭۈتى و نىشانا كۆمىن.

برا + ان = برايان [برا + (ئ - Y) + ان]

پەرددە + ان = پەرددەيان

تەرازوو + ان = تەرازوويان

جو + ان = جۇيان

وەلاتى + ان = وەلاتىيان

ھىئزايى گۇتنىيە حالەتا ژىڭۈتى د ئاخختنا كۆلانىدە، ھەمى دەمان خوه ب دەستوورا بۇرىقە گېنىادت، باراپتە ئى دەركەفت. شۇونا (پەرددەيان، تەرازوويان، وەلاتىيان) ئەڭ ئاوايىن ھە ل كارن: (پەردان، تەرازوowan، وەلاتىان) ئەڭ وەك ئاخختن دورستە و ئىتاز ل سەر نىنە، بەلى وەك نېيىسىن دورست نىنە، و دەقىيت د سەر مەرە دەرباز نەبت.

دەستوورا بۇرى د دانەناسىنىڭ زىدە بەرچاڭە ، ھەروەسە دەمى
نېشانانەناسىنىڭ (النكرة) ب سەر نافەكىيە ئىتىتە كىرن دووماھىيا
ۋى تىپەكا قاول.. نېشانانەناسىنىڭ (هك) دېتە (يەك).

پەوشادانەناسىنى:

تەرازۇو + ھ = تەرازۇوویە [تەرازۇو + (ى - Y) + ھ نېشانانەناسىنى]
جۇ + ھ = جۆيە
رۆزىنامە + ھ = رۆزىنامەيە
ساھى + ھ = ساھىيە
تەزى + ھ = تەزىيە

پەشانەناسىنى:

جۇ + ھك = جۆيەك [جۇ + (ى - Y) + ھك]
زانى + ھك = زانايەك
خانى + ھك = خانىيەك
تەرازۇو + ھك = تەرازۇوویەك

ھۆسا ياخىست و دورست ئەوه ھەر و دختەكى ئەف پەوشە بىكەفتە
پىشىيا مە، ژبۇ پارستنا دو دەنگىيەن قاول كۈنگەن ئەققەنە پاشت ئىك.
پىدىقىيە (ى - Y) يەك كۈنسۈنانت بىكەفتە نافبەرا ھەردۇويان. ب

رمانهکا دی همچو کا د حاله تین دهستنی شانکرییین بؤريده
[کۆمکرن ب نیشانا (ان)، نهناسین ب (هك)، و دانهناسین ب
نیشانا(ه)] ب فاولین (ا، ه، ئ، ف، وو) ب دووماهى بیت، يا راست و
دورست ئهود، ژ بۇ پارستنا فاولى دووماهىيما پەيىش و يى سەرى
نيشانان و دورست بەرچابۇونا ھەردوويان، (ى - Y) يا كۆنسۇنانت
بکەفته پشت فاولين پەيىش پى كوتابووی.

* *

د وارى رېئىفيسيىدە، فەرە بناخەيا پەيىش و بىزەيان بىتە
پاراستن و نەئىيەتە تىكdan. د نفييسىنىدە، دورست ئهود ئەم ل
دوو بناخە و بنياتا پەيىان بچىن نە ل دوو ئاخفتنا كۆلانى..
نابت داقورچان و خافكرن و پلكرن و دەخوارىيما گرىدىايى ب
ھندەك دەۋەرەنگە ل زمانى ئەدەبى و نفييسىنى
دەربكەفت. چونكۇ نفييسىن تىتەكە و ئاخفتنا كۆلانى تىتەكى
دىيە. ئاخفتنا كۆلانى وەكى نفييسىنا ئەدەبى و زمانى
نفييسىنى، ھەمى گافان خود ل دەستوور و ئاوايىن رېزمانى
ناگرت. گەلەجا ژى دەركەفت، و ژ بەر ھندى دەپت پشت پى
نەئىيە گرىدان و ھەمى دەمان نەبته نەمۇونە و كىش و پىشا
سەنگا راستى و دورستىيما پەيىش و دەستەوازەيىن نفييسىنا
ئەدەبى و زمانى نفييسىنى.

دېیت کورتى و درېزىيا فاولەكى وەكى (وو) ل گۇر
دەرخستنا دەقى (تەلەفۇزى) نەئىتە نېيىسىن، چۈنكۈ د ھندەك
پەيقاتنە، ھندەجا ھىز دەۋەتە سەر فى فاولى ب خۇه، درېز
دەردەفت، و د ھندەك پەيقاتنە ھىز دەۋەتە سەر وى بىرىگەيى
يا دەۋەتە پېش يان پاش ۋى فاولى، كورتىرلى دئىت. بۇ
نەمۇونە (ل وىرە بۇو)، (وو) د ۋى دەستەوازەيىدە كورتە و د
(بۇو = ئۆلە) دە درېزە. د (دوو كەس) دە كورتە، د (ھەر دوو كەس) دە
درېزە. دورست نىنە كورتكەن و درېزىرنە ژىگۇتى ل نېيىسىنى
دەركەفت، دا بناخەيى پەيېتى نەئىتە خرابكەن و دەنگ -
دەنگ (وو). بەرزە نەبەت.

د ئاخىتنە كۆلانىدە، د رەوشە كۆمكىنىدە تىن (ا) ڙ نېشانان
كۆمى(ان) دئىتە دەرخستن؛ و (ن) دئىتە پلەكەن. شۇونا (كۆما
مرۆڤان) يان (سواران دا سەر پەيایان)؛ (كۆما مرۆڤا)، (سوارا
دا سەر پەيَا) د ئاخىتنە خەلکىدە ل كارە. د ئاخىتنىدە نېشان
ب دورستى نە بەرچاڭە، دېیت نېيىسىن ۋى نېشانى بەرچاڭ
بكت پشتا خۇه نەدتى. بلا بېتە نېيىسىن، ئەگەر نەئىتە
خواندىن ڙى قەيدى ناكت. د ئاخىتنى ب خۇه ژىدە پلەكەن
(ن) ڙ نېشانان كۆمى(ان) نە دەستوورەكە گشتىيە، گەلەجا د
دەمى دانەناسىنىدە دئىتە بەرچاڭىرن و ھندەجا ب (ى)
دئىتە گوھارتىن. شۇونا بېتە گۇتن (ئەقە جەن زەلامانە وېھە

یى زنکانه) گەلەجا جەھايى(زەلامانە، زنکانه)، (زەلامايە،
زنکايە) ل كاره، بەلى دەھىنى دەمىيە، د ئاخىتنى ب خوه
ژىدە (زەلامانە، زنکانه) دئىتە گۆتن نەكۆ نائىتە گۆتن.

باشتىر و چىتىر ئەوه ئەم پاشتا خوه بىنە تايىبەتىيىن
دەفەرکىيىن ئاخىتنى؛ دورستىر ئەوه كېش و پېقا مە ژ بۇ
ھلبىزارتىدا دەستەوازە و فۇرمان، رېزمان بىت نە ئاخىتنى.
رېزمان چىتىر بناخە و بىناتا پەيچان دېپارىزت. پارستىنا
بنەكۆك و بنكارا پەيچى د نېمىسىنىيەد، دېقىت ئارمانج بىت نە
كەيف و هەوەس.. ل گۇر چەندابۇرى ھەمېيى - ب دىتىنا من -
دېقىت (دوور، خواندىن، كەزوان، ئەز دى چەم، كانىيى، ژ پېقە،
پېڭاۋ، تەعدايى، وەرگرتىن، براشتىن(شوي)، خۇون، داخواز)، ئەڭ
دەستەوازە و فۇرمە ھەمى جەپى (دوير؛ دير، خاندىن؛ خىندىن،
كەزان، ئەزى چەم، كانىيى، ژ پېرفة، پېڭاۋ، تەعدارى، وەلگرتىن،
بىزارتىن، خوين؛ خىن، دارخاز) بېرىن، چۈنكۈ كۆما پاشىيىن
ئەگەر رەها كۈور بىتە ئازۇتن، د بىناتا خودە تايىبەتىيىن
دەفەرکىيىن ئاخىتنىيە، ژ نەزانى كەفتىنە د زمانى
نېمىسىنىيەد. ۋېچا بارسقىكىيەكا زىدەيە و پېڭاۋەكا مېرانەيە
بەر ب زمانەكى ئەدەبىيى ئېكىرلى، زمانى مە يى نېمىسىنى ژ
قان تايىبەتىيىن دەفەرکىيىن بەرتەنگ بىتە پاقزىرن.

* د ئاخفتنا كولانييا رۇزانىدە، ئەگەر دو دەنگىن ب
سەرىكىھەچۈيى و وەكەھە يان نىزىكى ھەف بکەۋەنە رەخ ئىك، د
دەربىرىنىيەدە ئىك ژى هندا دېت و دئىتە داۋورچان. بۇ
نەمۇونە نىشانا (تر) يا ھەۋبەركرنى دەمى دەچتە سەر پەيضا
(كورت) دېتە (كورتىر)، د ئاخفتنا زاردهفا كولانييدە(كورتىر).
دەمى (بۇو) دەچتە سەر (خراب) دېتە (خاببۇو)
زاردهف(خاببۇو)يە. دەمى (كىرن) دەچتە سەر (پشك) دېتە
(پشكىرن = تقسيم)، زاردهف (پشكىرن)-ە. د زمانى كوردىدە، ج
كافا دەنگى (ت)اي بکەۋەنە پشت دەنگى كۆنسۇنانتى مەت (س)اي،
دەنگى (ت)اي دئىتە داعوران.(دەستنەقىز، دەستكەۋەن، دەست
پى كىرن)، د ئاخفتنىيەدە دېنە(دەستنەقىز، دەستكەۋەن،
دەسپىكىرن) ژ بەر ھندى، راست نىنە پەيقىن ئەف دىاردەيە
تىدە پىشچاۋ، ل سەر بناخە يا ئاخفتنى بىنە نەقىسىن. د
نەقىسىنا واندە پىدەفييە ئاوايى پىكەاتنا وان بىتە بەرچاڭىرن؛
نە ئاوايى ژ دەف دەرخستنا (تەلەفۇزىكىرنا) وان.

* ئەگەر(ى) يا ب سەر فەزىيەدەكىنى (ئىزافى) بکەۋەنە سەر
پەيقەكا ب ۋاولى (ى) كوتابىوویى، نىشانا (ى) يا ئىزاف د
دەربىرىنىيە باش دەرناكەۋەن، يان ژى (ى) يا رەسەنە دووماھىيَا
پەيقىن وەك ۋاولى(ى) لى دئىت. (براتىيىا، كوردىيى) دېنە

(براتیا، کوردیی)، فیجا ز بۆ بهرچا فکرنا پەوشانی و
پەسندکرنا بوونا حالەتا ئیزاق، باشت و دورستە ئەوه، (ئ) یا
ئیزاق ھەردەم بیتە نفیسین بلا نەئیتە خواندن ژی!! دفیت
جەایی (براتیا وان، کانیا ئافی، کوردینیا مە)، (براتیا وان،
کانیا ئافی، کوردینیا مە) بینە نفیسین.

* د پیکھاتنا کاری داخوازی و ئیلزامیده، نیشانا (ب = bi)

هاریکارە. هندهك جاران ئەف (ب) یا هاریکار دئیتە داقورچان، و
ل سەر بناخهیی ژ دەف دەرخستنی (تەلهفۇزى) دئیتە نفیسین،
(ھلگرە، بازدە، وەرگرە)، نابت ئەف ژ دەف دەرخستنە
(تەلهفۇزە) کارى ل ئاوایي نفیسینى بكت. د نفیسینىدە دفیت
بنەکۆك و بنكارا پەيىش بیتە پارستن. ژ بەر ھندى راستەر و
دورستە ئەوه د نفیسینىدە نیشانا ژىگۇتى (ب = bi) د
پیکھاتنا کاری داخوازی و ئیلزامیده بیتە بهرچا فکر،
(ھلبگرە، بازبىدە، وەربگرە) جەایی (ھلگرە، بازدە، وەرگرە)
بینە نفیسین.

* د زمانی کوردىدە ھەروەكى گەلەك زمانىيەن دى، گافا پشتى
دەنگەكى كۆنسۇنانتى ئاوازدار، دەنگەكى كۆنسۇنانتى مت
دئیت، ھنگى دەنگى مت، کار ل دەنگى ئاوازدارى بەرى خوه
دکت، وي ژى وەكى خوه، دکته دەنگەكى مت؛ دئىنتە رېزا

کۆما دەنگىين ئە و ب خوه ژى. ئەف دياردەيە د فۇنەتىكا
كوردىدە دئىيەت دىتن، نەمازە دەمى پشتى دەنگى (ز)ى و (ز)ى
و (ف)ى، دەنگى (ت)ى دئىيەت. د فى رەوشىدە (ز)ى دچتە سەر
(س)ى و (ز)ى دچتە سەر (ش)ى و (ف)ى وەكى (ف)ى ژ دەفى
دەركەفت.

دخوازت - خواستن

گەزتن - گەستى (مارگەستى)

پارىز - پارستان

دكۈزت - كوشتن، كوشت

ھەزىدە - ھەشت، ھەشتى

دئاخفت - ئاخختن

دهلەنگەفت - ھلنگەفت، ھانگەفت

ھنگىيە - ھنگافتن

ھەروەسا د زمانى كوردىدە، گافا پشتى دەنگەكى كۆنسۇنانلى
مت، دەنگەكى كۆنسۇنانلى ئاوازدار دئىت، ھنگى دەنگى ئاوازدار كار
ل دەنگى متى بەرى خوه دكت، وي ژى وەكى خوه دكتە دەنگەكى
ئاوازدار؛ ئانکو دئىنته رېزا وي كۆما دەنگان يا ئە و ژى.. ئەفەزى د
فۇنەتىكا كوردىدە هەيە، نەمازە ئەگەر پشتى دەنگى (س)ى، دەنگى
(گ، ب،...)ى ھەبىت.. ھندەجا (س)ى كو دكەفتە پىش دەنگى

ئاوازدار وەکى (ز) ئىتىھ دەرخىستن. بۇ نەمۇونە: (دەستگەھ)
پشتى ب بەر ياسايَا كورتكىنى كەفتى، بۇوييىھ (دەسگەھ) پاشى
دەنگى (س) كو بەرى (گ) ئاتىيە بۇوييىھ (ز) ئانكو
(دەسگەھ) بۇوييىھ (دەزگەھ). هندەجا دەنگى كۆنسۇنانتى مەت
(س) د گەل (ت) يىيا كەفتىيە پشت دئىتە داعووران، نەمازە ئەگەر
دەنگى پشتى وان، هەر دەنگەكى كۆنسۇنانتى مەت بىت. بۇ نەمۇونە
(دەستشۇ) د ئاخىقىنا كۆلانىيَا رۆزانەيا هەندەك دەفراندە ئىكىسىر
دېتە (دەشۇ). د نېيىسىنا ئان پەيقاتىدە، ژ سەرى رېقە رېكى ئاوايى ژ
دەڭ دەرخىستنى (تەلەفۇزى) هاتىيە گرتىن، چونكۇ رېكى پارستىنا
بىنياتى هەتا رادىيەكى گران و زەممەتە. هەمى كەس نەشىن ب
سانەھى رەھا كۈور و دوور يا پەيقيىن وەك (دەزگەھ، گەستن،
خواتىن، كوشتن) بئازۇن. هەمييان پېقە نائىت بىزان رەھا پەيقا
(كوشتن)، (كۈز)، يا (گەستن)، (گەز)، يا (خواتىن)، (خواز).. ژ
بەر هەندى د نېيىسىنا ئان پەيقيىن ھۆسادە، هەندەك زمانزان پارستىنا
قالبى چىتەر دېيىن. ل گۆر دىتىنَا وان، پېدەفييە چارچۈفەيەك بۇ
ئازۇتن فەنه پەرتە رەھ و رېچالىن دىرۇڭىيىن دوور. كا چاوا مەرۋە
بەرددوامىيَا ژىنَا خوھ ب رېكى دووندەھ و زىدەيىيَا نەشىن خوھ
دېپارىزت، هەروەسا زمان ژى گەلەجا قىيى بەرددوامىيى ب سەقى و
تىنگەھاندىن و پېئاخىقىنى دىتە خوھ. كارئىنانا فۇرمەكى وەكى

(دکرت) ئەفى گەلەجا د دیوانا مەلايى جزىرى و ھندەك تىكستىن دىيىن كەۋنە، شۇونا (دكت ؛ دكت) ھاتى، كارئياناھكا دورست و ژانسىيە و ژ پى رېزمانى دەرناكەفت، ئەگەر د گەل (ھلگرتن، داگرتن، مرن) بىتە ھەۋبەركن. ما ئەگەر ھەمان رەوش كارى د(گرتن، مرن)دە ، (دگرت، دمرت) بت، دى ھەمان رەوش د (كرن، بىن)دە ژى، (دگرت، دبرت) بت، بەلى ئەفرۇ ب حوكىمى كەفنبوون و كارنەھاتنا فى فۇرمى پاست، دەپىت پشت تى بىتە كرن. د وارى ئازۇتنى بناخە و بنياتا پەيقيىدە ھەمى جاران دورست نىنە، مەرۋە سەر ژ نوو رېسى خوه بكتە ھرى و ل كەقنتىن فۇرمى كارئيانا پەيىشى بىزقىرت. گەلەجا پەيضا سەڭكا بىانى ژى، ژ بەر سەڭكىيا دەربىپىن و دەرئىخستنا خود، سەرى ژ پەيضا گرانا خويانى دستىنت و ل جەن وى خوەجە دېت.

۲- نفیسینا پهیقا ساده د گەل پیشگر و پاشگر و نیشانان

د زمانییده، پیشگر و پاشگر و نیشانان، ب تىن، چو بها نينه،
بهاين وان، و گرنگييا دهوري وان، هنگى دياردبىت دهمى دچنه سەر
پەيغان و پېقە دادلهقىن، هنگى دهوري خود دورستكىندا پەيقيىدە
دبيتن و رامانى ب دورستى ددىن. ل گۇر گۇتنا گەلەك زمانزانان،
ئەگەر رەها كۈور ياخشىر و پاشگر و هەتا نيشانان ژى بىتە ئازۇتن،
دى بۇ مە ئاشكەرا بت، كۆ ھەمى (پیشگر و پاشگر و نیشان)، ژ
سەرى رېقە پەيقىن خوهسەر بۇون و خودان مەعنە بۇون، ژ بۇ
دەرخستنا مەعنە و مەردەمىن نۇوتىر، چۈيىنە سەر ھندەك پەيقىن
دى و ھندەك پەيقىن لىكدايىيىن دىتىز پەيدا كرينىه.

ب دەربازبۇونا دەمى و كارئيانى، ھندەك ھندەك پیشگر و پاشگر
و نيشانىن ئاخفتىن ل سەر، ب بەر جۇونە حەلىانەكى كەفتىنە و
كەفتىنە د كراسى خوخىي ئەفرۇكەدە. بۇ نەمۇونە:
(كورستان) ژ (كورد + ئەستان = ب رامانا دەۋەر) پەيدابۇوييىه،
و (شۇونوار) ژ [شۇون + وار = ب رامانا (مربع) - ا عەرەبى]، و
(پۇوشانە) ژ (پۇوش + ئانە يان عانە كۆ پارەيەكى كەفنە)
پەيدابۇوييىنە، هەتا (رېبۇون، راکىن) ژى، دوور نىنە ژ (راستبۇون،
راستكىن) ھاتىن.. رەها پەيقى و پەيقە ساده ب ھارىكارىيىا پیشگر و
پاشگر و نيشانان، دشىن گەلەك پەيغان دورست بىن، و گەلەك

مهنه و مهخسنه دان بدن. پیشگر و پاشگر و نیشان، ههروههکی بهري
نهو تل بو هاتییه دریزکرن، ب تنه و ب ئاوايیهکی خوهسەر
(مستقل)، چو کار ژ بهر وان ناچت. بەس دەمئى دچنە سەر پەيغان
و پیچە دەمین، ب دەورى لىيان و مەعنەدانى رادبن، ژ بهر هندى
نەدورستە ب تنه و جودا بىنە نھىسىن.

* د پەيغا نەسادەيا كوردىدە هەرددەم پاشگر دكەفتە پشت رەها
پەيچى و نیشان دكەفتە دوو پاشگرى. ئانکو هەرددەم پاشگر ب
بەر نیشانى دكەفت.. د ۋان حالەتىندا دېقىت پاشگر و نیشان
ھەردوو ب دووماهىيىا پەيچىقە بىنە نھىسىن، چونکو هەردوو
پىكىفە، ژ نۇو رامانا تەكۈوزا (كامىل) پەيچى سەرپى دكن، لەو
دېقىت ھەردوو (پاشگر و نیشان) ب دووماهىيىا پەيچىقە بىنە
نھىسىن، ھەردوو پىكىفە و تىكىدە پشکەكىن ژ تمامەتىيىا رامانا
پەيچى. بۇ نەموونە: دېقىت (پىشەكارتر، پالەوانتر) پىكىفە و ب
سەرپىكىفە بىنە نھىسىن، نەپرت پرت و جودا.

* نھىسىنا پاشگرى قەى چو گرفتارىيىا وەسا پەيدا ناكت، ھەمى
گافان ب سانەھى ب دووماهىيىا رەا پەيچىقە دئىتە نووساندىن.
پىشگرە يى ھەمى دەمان - د نھىسىنىيە - ب پىشىيىا رەا
پەيچىقە نائىتە نووساندىن و گەلهجا د نافبەرا وي (پىشگرى)

و رها په یقیده، نیشانه کیان ئالافه ک په یدا دبت.. د کاری
 (ودربگره) ده، (ب - bi) نیشانا فه رمانییه که قتییه د نافبه را
 پیشگری و رها په یقیده.. د کاری (هلنے دگرت) ده، ئالافی (نه)
 یئنے فیبی و (د - di) نیشانا قی کاری لیکدایی، د نافبه را
 پیشگری و بناخه یا په یقیده هاتینه. ئه فهڈی نابت بتته
 ئه گهرا هندی کو هنده جا پیشگر ب تئن و جودا بیته نقیسین.
 هندی پیشگر و پاشگرن، چوجا ب ئاوايی خوه سهر نه دگه پن و
 نه رامانی ددن. ڙ بهر هندی جودانقیسینا وان کرياره کا بئی
 پشتہ.

ڇوشا پیکئینانی ب خوهڈی، پشتہ فانییا جودانقیسینا
 پیشگر و پاشگران ناکت. ب ((جودانقیسینا ئیک ڙ
 هه روویان)) جودایییه کا چو بنیات بؤ نه.. د نافبه را واندہ
 به رچاڻ دبت. بؤ نه موونه ئه گهرا پیشگری (هل) ڙ کاری (بدہ)
 د په یقا (هلبده) ده جودا بیته نقیسین، شہرت نینه وئی رامانی
 بدت یا مه دفیت. هنگی تئی هه یه معنی یه کا دی بدت. (هل =
 بده من) و (هلبده من)، فورمی پیشیبی رامانا (هل =
 ئاگر پیچه؛ نه فه مری بده من) پتر ددت، و فورمی پاشیبی
 رامانا (من ڦاکه ئانکو بلند بکه) ب تئن ددت. و ئه فه یه ئه و
 رامانا مه دفیت بدت. ڙ بلى قی ڙی، هندہ ک په یقین دی هه نه،
 ڙ روویت نثیار و لینانا خوه ڈھه ئیکن، نه ماڑه ئه گهرا ب چافی

زانستا زمانی ئەم بەرئ خود بىنى. وەکھەفييا كەرسىتەيى
لىيانا وان، نىشانەكا زل و زيقە ل سەر پىدىفييا وەکھەف
نفيسينا وان. (ەلدگرت) بەرانبەرى(فەخوارنى) بکە، دى بىنى
ھەر ئىيك ژ پىشگەركى و نىشانەكى و پەيۋەكا راماندار
پىكھاتىيە.

ەلدگرت = ھل (پىشگر) + د (نىشان) + گرت (پەيۋا راماندار)
فەخوارنى = فە (پىشگر) + خوارن (پەيۋا راماندار) + ئ (نىشان)

بۇ پەيۋەنفيسينا پىشگر و پاشگران ب رەها پەيقيە، يان ب
پەيقى ب خودقە، دەليلەكى دىترزى ھەيە. د زمانى كوردىدە
گەلهەك پەيف ھەنە، ئەو و پىشگر و پاشگرین خود، پىكە
سفركەل بۈويىنە، ئىدى نائىنە ژىكەرن، وەك: ھلاتن (ھل +
ھاتن)، ھلافيتن (ھل + ئافىزتن)، ھلنگفتن (?)، ھليختن (ھل +
ئىختن)، ھليبرىن (?)، ھلاويستن (ھل + ئاويزتن)، ھلواز (?،
گرار (گر + ئار)، دستار (دەست + ھار)، پوشانە (پوش + ئانە
يان عانە). ئەڭ نزىyar و لېنانە ب خودزى رېكى ل جودانفيسينا
پىشگر و پاشگران دگرت و نەخوهسەرييا وان ژى ب كريار، نە ب
گۇتن دەرەھى دكت.. ب رامانەكا دى ژىكەنەبۇونا پىشگر و
پاشگر و پەيغان د نەموونەيىن ھۆسادە، زىدە پشتەۋانىيەكا
دىيە بۇ جودانەنفيسينا پىشگر و پاشگران..

*

نیشان ژی - ههر نیشانه کا ههبت - وەکى پېشگر و پاشگران، ب پېشى و پاشىيا پەيقانقە دنووست، وى ژى وەکى پېشگر و پاشگران، بۇونا خودسەر (مستقل) نىنە، و دەورى وى يىن گرنگ، دەرخستنا رامانا گەلەرەنگا رېزمانىيە. ژ بەر هندى نفيسينا وى ژى ب بەر هەمان دەستوورا پېشگر و پاشگران دكەفت. يا دورست د راستا وى ژىدە ئەوه، هەر ب پەيقيە بىيەت نفيسين نە جودا.. دفیت كىش و پىشا راستنفيسينا وى، نە جوانى و كريتى بىت؛ دفیت جوانى و كريتىيى، شۇوندەستى خەود نفيسينا وىدە نەبەت. تافيرىكىرنا ژىفەكىن و جودانفيسينا نيشانى ب فى چاھى - بلا داروبارى پەيقىن جوانترى بەرچاۋ بكت - نە كريارەكَا زانستىيە. خەود د وان پەيقىن هەردوو(ى) يىن قاول و كۆنسۇنانات، تىدە دكەفنە پشت ئىك ژى، وەكى: ((نفستىيە، كانييى، كوردىنييىا، و....هەتدى)) دفیت راستىيىا رېزمانى، سەرى خەود بۇ جوانىيى دانەگىرت.. نفيسينا پەيقىن ژىگۈتىيىن بەرچاڭىرى ب فى ئاوايى (نفستىيە، كانييى، كوردىنييىا) هەرچەندە دارگرانى ژى دبارت، و د نفيسينا مەدە نە ل كار و نە ل دارە، بەلى د گەل هندى ژى، پەتر د خزمەتا راستنفيسينىدەيە. دارگرانىيى ئاوايى نفيسينا پەيقىن ژىگۈتىيىن بۇرى، ب ئىشك و گرفتارى و

ئالۆزییا هلبژارتنا ئىك نیشانى (تىپى) بۇ ھەردۇو (ى) يانفه گرىدىايىيە. گافا دو نیشانىن (تىپىن) ژىك جودا بۇ ھەردۇو (ى) يان - ج دوور، ج نېزىك - ھاتنە هلبژارتىن، دارگرانىيا ناڤئىنایى نامىنىت.. ژ بۇ ۋەقەتىيان نەكەفتە د بابەتى نېيىسىنا نیشانىيە و ئەم گەلە ژى دوور نەكەن، نەو ئەم دى نیشانىن ئاخىتن ل سەر، ب نەمۇونەڭە ل سەر دو جوونان پارۋەكىن. جوونى ئىكى نیشانىن ب سەرفەكىنىيە (الاضافة) و جوونى دويى نیشانىن رەوشى كىرنا كار و كريارانە، ج د دەمى نەوىدە، ج د پاشەرۇزىيە، ج ژى د بۇرىيەكى شەرتىيدە (الماضى الشرطى).

- ★ كورك هات ————— (ك) ژ (كورك)
- ★ ھەفال كورى تەيە ————— (ئ) ژ (كورى)، (د) ژ (تەيە)
- ★ ناڤى من ھەفالە ————— (د) ژ (ھەفالە)
- ★ كورىت تە ل مالن ————— (يىت) ژ (كورىت)، (ن) ژ (مالن)
- ★ تو كورەكى باشى ————— (ەكى) ژ (كورەكى)
- ★ ئەو ژ تە زىرەكتە ————— (ترە) ژ (زىرەكتە)
- ★ ئەۋۇزى هات ————— (ڦى) ژ (ئەۋۇزى)

★ ★ ★

★ دچو مال ————— (د) ژ (دچو)

★ دئ چته مال ————— (دى) ژ (دى چته)

[نيشانا (دى) د بههدينانيده، گلهجا بؤ سفكبيي د ئاخختنييده
ژ كاري پشت خوه دوور دكهفت دچته ب رەخ جينافيقه، هاما
نېزىكىرن و پېيقەكىرنا وى - هەرچەندە د جەن خوددىھەزى - ب
كارى ب خوهفە، پېشچاڭ دبته گرانى و خافىيەك]

★ داجته مال ————— (دا) ژ (داجته)

[(دا) د ۋى دەستەوازھىيىدە جودايە ژ (دا) يا دەستەوازھىيا (دا
بچنه مال)، يا دەستەوازھىيا پاشىيى جودا دئ ئىيە نېيسىن،
نەپېيقە..]

★ بچت مال چىتە ————— (ب) ژ (بچت)

★ تو ناچىيە مال ————— (نا) ژ (ناچىيە)

★ فلان نەچو مال ————— (نه) ژ (نەچو)

★ نەچە مال ————— (نه) ژ (نەچە)

٣ - پهیشا لیکدایی

پهیشا لیکدایی ئەو پهیشه یا کیم کیم دو پهیشین راماندار پیکئنایی. د زمانی کورديده، پهیشا لیکدایی ب دو روکان دئیتە لینان (ئافاکرن):

۱- بى هاریکاری وەکى: گولاف، سەرگەرم، دەستدریز، ئەزمانپەش، گولگول، پەنگەنگ، خالخال، دەستاش، كونبىف... و هتد.

۲- ب هاریکارىيَا ئىك ژ فان مۇرفىمەن ھەۋېندى و پىكەھەگرىدانى (ە، ان، ب، به)، كو هارىكارن د لینان و لیکدانا پەيغانە.

- رۆزەنىقىرق، ھشكەمز، ھىكەرۇون، تاۋەھەيىف، پىرمىر، بىقەلەرز، پاستەرى و... هتد.

- مال ب مال، بازىپ ب بازىپ، كونج ب كونج، رېز ب رېز [د كرمانجىيَا مەيا ژۆريدە، بى مۇرفىم ژى (مال مال، بازىپ بازىپ، كونج كونج، رېز رېز) ل كارن]. پەيچىن ژىگۇتى، ژ بەرى ھندهك زمانزانانشە و ژ وان (ق. كوردۇ) ب ھەفالكارى تىكل دئىنە ب نافىكىن.[برىنە: ق. كوردۇ: رېزمانى كوردى. ھەولىر(ئەمېندارىيەتى گشتى رۆشنېيرى و لاوان)، ۱۹۸۴، بپ ۳۱۵]. (ق. كوردۇ) ئالاڻى د نافبەرا واندە (ب) ب ئالاڻى ھەۋېندىيى ب ناف دكت، ئەڭ پەيشه، ب راستى ژ ئىكا لىنانيقە - ج (ب) يىا د نافبەرا واندە ب (ئىنتەرفيكس) يان ب ئالاڻى ھەۋېندىيى بىتە نافىكىن - دېيت پىكەھ بىنە نەسىن. ل ئىرە ژ بەر (كىرىتدىتن)

و جوونه دودلييەك، ودك دهستهوازه نه ودك پهيف سهرددهري د
گهل ڦان په یڻان هاتييه کرن و پيکفه نه هاتينه نشيسين. چونکو
د چاڻي منده جوان نههات، په یڻين ڙيگوتى هوسا ببنه نشيسين:
(مالبما، باڙيرباڙير، ڪونجڪونج، رٽزبرٽز).
- بهرانبهر، سهرانسهر.
- گولبه رُڙز، گولبه سهه.

* په یڻا ليڪدايى چهند موڙفييم پشكداريي د ليٽان و ليٽانا
ويٽد بكن، گافا بوو ئيٽك په یف دقيٽت پيکفه و ب سهريکفه
بيٽته نشيسين، ودك: گولاف (گول + ئاف)، پيچيٽبون (پي + چي
+ بعون)، دانه ئاڻاکرن (دان + ه + ئافا + کرن)، تيئينانه دهر (تي
+ ئينان + ه + دهر)، رُڙزهنيقرو (رُڙز + ه + نيق + رُق).

* په یڻين کو ب ئهگهرا (و) يا ههڻهندىيى دكهڻنه پشت ئيٽك ودك:
(کور و کج، ڙن و مير، ٺهز و تو، دهه و ددان، و... هتد)، دقيٽت
جودا بىٽنه نشيسين و (و) يا ههڻهندىيى د نافبهرا وانده بنته
ناافېر، نه پشكهك ڙ په یڻا پيٽشىيى.. خوه د وان جوٽکپه یڻين
پيٽشچاڻ بووينه جانهك و رامانهك ڙيده؛ ئهويٽن ههريان
گلهجا ڪراسههك دگرن و ودك په یفههك خوه دئيننه پيٽش،
ميٽنا: (تهق و رهق، ڪشت و مشت، گهل و پهيل، لهز و بهز، پرز و

موو، ترس و پهروا، تهنا و تمسمل، شهپ و شور، هشک و مز،
میش و مور، راست و ری، و... هتد)، نفیسینا (و) یا دکهفته
نافبهرا وان، ب دووماهیبا پهیغا پیشیبیشه ب کریارهک راست و د
جهی خوده - د چافی منده - ناییته دیتن، ل ئیره ب
سەریکفەنفیسین گەلهک و گەلهک چیتره ژ پیکفەنفیسین. ھزرا
بۇ ھندى دچت کو (و) یا د نافبهرا ھەردۇو پەیقاندە
ئینتەرفیکسە، نه (و) یا ھەفبەندیبییە، نیشانىن لەزى پیچە
دیارن. و ئەز راست نابینم، چونکو دەمى ئەڭ پەیقىن ئاخفتەن ل
سەر ب دورستى قالبەكى دگرن و دېنە ئىيڭ پەيىش، (5) دېتە
ئینتەرفیکس د نافبهرا واندە، و ھەردۇو پەیقان پیکفە گریددت،
نه (و) .. بۇ نەموونە (تەق و رەق، شهپ و شور، راست و ری،
ھشک و مز، رەش و رۇو) پیکفەگریدىايى و تىيىك ھلکىشايى ھۆسا
ل کارن: (تەقەرەق، شەپەشۈر، راستەری، ھشکەمز، رەشەرۇو).

كارىن لىكدايىيەن وەك: (تۆبەکرن، گەرمىرن، تىرپۇون، *
بانگەلدېران، سەركەفتەن، دانەپاش، و... هتد)، دېتىت پیکفە و
ب سەریکفە بىنە نفیسین، چونکو ژیکفەکرن و جودانفیسینا
وان رامانى دگوهۇرت. نەمازە ئەگەر پىشكىن لىكدايى پەچەكى
ژيىك دوور بکەفن و ئەفەزى د نفیسینا مەددە ل بىنى گوھىيە و
نه تىشتەكى نەبووې و نەدىتىيە.

* دەمى پەيدابۇونا پېشگىرى د ناقبەرا ناڭى يان ھە فالنافى و

كارىدە وەك (سەرەلدان)، يان دەمى پەيقىن (فى، ئەف = ئى،
 ھەر) پېشچاڭ وەك پېشگىر، دچنە سەر پەيقىن وەك (جا، سال،
 رۆ [رۆز]، شەف، دەم، گاڭ، جار، كەس، يەك، ھەيىش، دوو، چى،
 چەند، و ھەندى) و ھەردۇو جوون تىكىدە پەيقىن (فيجا =
 ئىجا = ئەفجا، ئىسال، ئىرۇ = ئەفرۇ، ھەررۆز؛ ھەررۆز؛ ھەرپ،
 ئىشەف، ھەردىم، ھەرگاڭ، ھەرجار، ھەركەس، ھەرەك،
 ھەرھەيىش، ھەردۇو، ھەرچى؛ ھەچى، ھەرچەند، ... و ھەندى)
 دورست دىكىن.. يان ڙى دەمى كارىن (كىرن، بۇون، كەفتەن، بىرن،
 گرتەن، هاتن) دچنە سەر ناڭ و ھە فالنافى دارىتى و لېكدايى،
 وەك (رېگرتەن، سەرگەرمبۇون، دىياربۇون، نەرمەرن، ... و ھەندى)،
 پېشكىن لېكدايى تىكىدە (پېكە) ئىكەن پەيقى ب سەرەتكە
 دئىنەن و دورست دىكىن، لەو پېدەفييە پېشكىن ژېگۈتى پېكە و ب
 سەرەتكە بىنە نەقىسىن نە جودا.. بەلى دەمى دئىتە گۆتن (رې
 گرتەن، سەر ھەلدان، مە سەر پاڭر، سەر گرتەن، وى رۆزى، ۋى
 جارى، ئەف ھەيىشە، ھەر گاڭەكا، ھەر جارەكا، ھەر دەمەكى،
 ھەر وەرە)، چونكۇ پېشكىن ۋان دەستەوازەيان، پەيقىن
 خوھسەرن، دەقىت جودا بىنە نەقىسىن نە پېكە.

* د نفیسینا په یقا لیکداییده، دفیت ئەم پېشچا فکرنا لینانى *

(البناء) ب سەر رامان و گریدانى نەئىخن. راستە جودا و پېڭەنۋە نفیسینا پەيقيەن لیکدایى، پەز د خزمەتا كارى فەكولانا زانستىدەيە، چونكۇ پېكىثىنانا پەيغان چىتەر بەرچاڭ دكت و گەلەجا جوانترەزى ژ پېڭەنۋە نفیسینا وان، د گەل ھندى ژى - هەرچەندە ئىكئاوا كرنا نفیسینا وان حالى حازر نە تىشەكى سانەھىيە، ج پېڭە، ج جودا - پېڭەنۋە نفیسینا وان ج ناف، ج زاراف، ج ھە فالناف، ج ژىدەر و كار، پەز د خزمەتا رامانىدەيە، ژ بلى قى ژى ھەمى نفیسکار نە ئەون يېن ب دورستى پېشىن پەيغا لیکدایى ژىلەك بقا فيرەن. ۋاقارتنا پېشكان ب ھەمى كەسيقە نائىيت. شارەزايىيەكا رېزمانى پى دفیت. و ئەفە بۇ پېڭەنۋە نفیسینا پەيغا لیکدایى، نە جودانقىسىنىدا وى پېشەقانىيەكا دىيە پەز پېڭەنۋە نفیسینى دەھقىنت.

* ئىك ژ كىيماسىيىن رېنۋيسا مەيا ئەفرو ئەفەيە: پەيقيەن

تېكلىبۈون (ئيدغام) و داگەپىيان (ئىقلاب) كەفتىيە ناف، ل سەر ئاوايى دەرخستنا دەھى (تەلەفۇزى) دئىنە نفیسین، نە ل سەر بناخە و بىنياتا پەيقى ب خوھ.. ئەفەزى ئەگەر د راستا فۆرم و پەيقيەن ژ دەست دەركەفتىيەن وەكى (پى = (ب وى)+ (ب وى)، تىك = (د وى)+ (د وى)، ژى = (ژ وى) يان (ژ وى)، تىك = د

ئىك، پىك = ب ئىك، زىك = ز ئىك، لىك = ل ئىك) بىتە تاپىرىكىن ژى، دېيىت د دەرھەقا فۇرم و دەستەوازھىيىن وەك: (چا من = چایا من، پەردا (پەردەيان) فەدە، تانا (د ھانا) من وەرە، كرييە = كرييە، ئىنايىيە = ئىنايىيە، ئەم دايىن = ئەم دايىن، پاپىز = پاپىز، بەخدى = بەرى خوھ (خۇ) بدى، ھەمان = ھەمان، عەبار = عنبار، تەمبەل = تەنبەل، پامبۇو (پەمبى) = پانبۇو (پەنبى)، بەرامبەر = بەرانبەر، شەمبى = شەنبى و گەلەكىن دى) خەمسارى د چارەسەرگەرلىنىڭ نەئىتە كرن و چاۋ ژى نەئىتە گرتەن. بەرچاڭىرىن بەيغان ب نەفيىسىن، ل سەر رەنگ و روويىتىكىك رى(ئىدغامكىرى) و داگەرەندى(ئىقلابكىرى) ژ بلى بەرزەكەن بناخە و بنياتا پەيىشى، نەشارەزايى و بىئاڭەھىيا نەفيىسکارى ب خوھىزى ژ سروشتى (طبيعة) زمانى پى دنۋىسىت ئاشكەرا دكت. ئىدغام و ئىقلاب دياردىيەكە د گەلەك زماناندە ھەيە و ھندى ئەم پى ئاڭەھ.. د چوياندە نەفيىسینا پەيىشى ل سەر ئاوايى تەلەفۇزى نائىتە بەرچاڭىرىن، بەلكوو ھەروھەر بناخە و بنيات د نەفيىسینىدە بەرچاۋە.

٤- نه‌براستییا پیشکرنا هندهک پهیقان ب پیشی یان ب پاشییا پهیقین دیترفه

هه‌می پشکین ئاخفتى ج تمام بن (ناف، هه‌فالناف، جيناف،
هه‌زمار، کار، ژيیدر، هه‌فالكار) ج ژى نه‌تمام (پيربهست و ئالاقيين
هه‌قبهندى و گازىكرن و گوهشىنى)، چونکو پشکين خوهسەرن و
دوروئ وان د ئاخفتنييده ديار و ئاشكەرايه، دفيت جودا بىنە
نفيسيين، نه ب په‌يقاتنه. هه‌تا هه‌فالنافين نه‌ناسىين وەك: (دى،
ديتر) ژى، دەمى دكه‌فنە بەرى يان پشت په‌يقان، دفيت جودا، نه
پيشه بىنە نفيسيين (کورەكى دى بوو، جارەكا ديتراھات). لى دەمى
وەك پيشگر يان پاشگر دكه‌فنە بەرى يان پشت په‌يقان، دفيت پيشه
نه جودا بىنە نفيسيين، وەكى (دى) د په‌يغا (ئيىدى) و (جاردى) دە،
(ديتر) د په‌يغا (جاردىت) دە. هەروھسا هه‌مى ناف و ئالاقيين
هه‌قبهندىيى ژى يېن وەكى (ئان = يان، كو [ئەۋى كو ھاتى، ئەۋ
بوو] ، و [ئەز و تو]، بلا، داكو، و... هتد)، چونکو پشکين جودا و
خوهسەرن د ئاخفتنييده، دفيت جودا بىنە نفيسيين.

پېرېست (پريپوژشن)

پېرېست يان پريپوژشن وەكى (ب، د، ئ، ل، بى)، هەرچەندە ئەنگىنەن بىلەن بەشقا پەيقىن نەتمامن، بەلىٽ وەكى ھەر پشکەكا پەيقىن تمام، ۋەن پېرېستان داروبارى خودى يىخەن سەرەتەمەن، و ئەنگىنەن بىلەن بىلەن بەشىن چىت و چەلەنگىن ئاخفەننەن، ئەنگىنەن بىلەن بىلەن بەشىن چىت جودا بىنەن ئەنگىنەن، نە ب پىشى و پاشىيا پەيقانقە.. ل ئىرە ئۇ بۇ زىك قافارتىن و زىك ناسىينا پېرېستىن ناڭئىنايى ب دورستى، ب فەرەتە دىتن ھەرەك جودا و ب نەمۇونەفە بىتە دىاركىن.

(ب - bi)

پېرىھىي و چاوابىيما بزاڭ و بۇرىنى دياردكت

- ب ئاڭىدە چۇ، ب كوشتن چۇ، ب من ھات
- ب رىيشه ئەم گەھشتىنە ئىك
- ب منپەھەن ھات (د گەل من ھات)، ب من ھات، ب من بىت.
- ب سەرددە چۇ [تانكى مەيى ئاڭى ب سەرددە چۇ، ئەز ب سەرددە چۈم دىيىن دكت]
- وەخت ب سەرۋە چۇ
- ئەز ب تە دخورم

د هندهك دهسته واژهیین کرمانجیبا ژوریده و ب ئاوایهکی بەرتەنگ،

هندهجا(b - bi) کراسى (ف) گرتىيە:

- بەرف مال چۆ (بەر ب مال چۆ)

- نووفىكەتى، فىيدە (ب ئىيىك بىدە = كۆم بکە)، فىېرە گەھشت

(پىېرە گەھشت) = ب (وى/ وي) رە گەھشت

- فەدەر (بەدەر؛ ب دەر)، دا فى (ب [وى/ وي] دا)، فىيە، فى

نىنه و ... هتد.

پىربەستى (ب) گەلەجا دكەفتە ناف لىكدانان هندهك كار و

ژىدەرىن لىكدايى، وەكى (ب كارئىنان، ب جەكىرن، ب نافدەچۈن، ب

نافكىرن، ب ناف بکە، ب جە بکە، ب كاربىنە). بىزىنە ھەردوو

دهسته واژهیین دووماهىيى، پىربەستى (ب) كەفتىيە پىشىيى و

نيشانا كارى ب خۇدە(ب)، كەفتىيە نىقەكى. د فان رەوشاندە،

پىربەست جودا دى ئىيە نشيىسىن، و نيشانا كارى ب خۇدە، پىقە..

هندهك جاران پىربەستى (ب) بەرى نافى يان بەرى جىناف و

ھەۋالنافى دئىتە دانان وەكى: (ب چەند، ب كۆتەكى، ب پشت

خومەقە، ب تىن، ب من و تەيە) و ئەڭ پىربەستە جودايە ژ وي (ب

bi - بى ئەوا رامانا خودانىيى ددت دەمى دكەفتە پىشىيىا هندهك

نافان (ب پشت، ب چاڭ، ب ئەدەب، ب ئاقلى، ب مال)، ئەڭ (ب) يە

= پىشگەرە و جەن پاشگەرە (دار) دىگرت، (ب ئاقلى = ئاقلىدار، ب مال =

مالدار)نه پىربەست و پريپۆزشنه. ژ بەر ھندى - جوانى ژى دەركەفت . پىچەنۋىسىنا وى دورستەر ژ جودانقىسىنا وى. ئەگەر د نفىسىنىدە ئەم ب بەر دەستوورا نفىسىنا پىشگەر و پاشگاران نەئىخۇن ژى، ئانکو بەرەدaiي (مستنى) بىن، باشتىر و چىت ئەوه د نفىسىنىدە، ئەو و ناڭ ژىك د فر نەبن. ھندەك جاران (ب) يا نافئىنايى وەكى ئىنتەرفىكسى خوھ دىيار دكت (چاڭ ب كل، سەر ب خوھ، ئىش ب دەست، كار ب دەست) و چونكى ئىنتەرفىكس خوھ سەر شۇل ناكت و نە ل سەر ھەزمارا چو پشكىن ئاخىتنىيە، ژ بەر ھندى دورست نىنە پەيچىن وەكى (چاڭ ب كل، سەر ب خوھ، ل بار، ل كار، ل دار) د نفىسىنىدە بىنە كەركەرگەرن، دېلىت پىكىفە يان ب سەرىكىفە بىنە نفىسىن.

(d . di)

تىّدەيى و تىّ بۆرین و جەھى دىيار دكت

- د بىنرە چۇ، د سەرپە چۇ، د بەرپە بۆرى
- د بەر مالا مەددبۇو
- د رۇبارەكىپە دەربازبۇو
- د مالقە بۇو
- د وېرىپە بۆرى

(ژ - jj)

- دووراتی و جوداگرن و ۋافارتى ديار دكت
- برينى ژ بنيقە دا بن
 - ژ سەلال كەفته خوارى
 - ژ وىرى (وى دىرى) هەتا ئىرە بىست گافن، ژ ئىرە هەتا وىرا (وى دىرى) ھە
 - ژ ناڤدە، ژ دەرفە
 - ژ تەفە، ژ پىيّقە راوهستىيا
 - ژ دوورقە دىت، ژ دوورقە دهات

(ل . li)

دەستنېشانكىرنى ديار دكت

- ل تە دا، ل كىلى دا، ل خوھ دا و چۇ
- ل وىرى بۇو، ل دھۆك مى
- من بىست دىنار ل تەنە
- ل دەڭ تە ھەمى كەس ئەزم
- ل خوھ نامىنتە مەحتلى
- ج ل بەر تەيە؟

(ب)

د کرمانجیا مهیا ژۆریده، پیربەستی (ب) د دەمئ ئاخىتنىدە و ترسى، باراپىز (ى) يەك ب سەرفە دئىتە كرن و دېتە (بىي). بۇ نەموونە: (ئەز بىي تە نازىم، بىي تە ناجىمە چو ئەردان، ئەز بىي تە چىمە، بىي تو پىسياز بى دىيىھ ژۆر). ياخىتە و دورست ئەوە، د نفيسينىدە (ب) جودا و بى ب سەرفە كىن بىتە نفيسيين. لى ئەگەر (ب) د سەرى ھەر پەيغەكىدە (پىشگە) بىت و پىكە وەك ھە فالناف يان ناڭ ل كاربن، باشتىر و دورستىر ئەوە پىكە بىنە نفيسيين، نە ژىڭ جودا. بۇ نەموونە: (بى گۆمان = بىدون شك) دى جودا ئىتە نفيسيين، چونكۇ د ۋى ئاخىتنىدە پیربەستە يان پەيپۈزشىن.. و (بىگومان = غىر مشكوك فيە)، (بىخىر) وەك ناڭ و ھە فالناف دى پىكە ئىنە نفيسيين، چونكۇ د ۋان جوونە پەيغانىدە، (ب) پىشگە، و پىشگە دېت (پىغە) نە (جودا)، بىتە نفيسيين.

پاشپرتىك (پۆستپۈزشىن)

ھندەك پاشپرتائ يان پۆستپۈزشىن ھەنە، وەكى: (دە = دا، رە = را، فە)، دوبارى دكەقىنە پشت وان پەيغان يىن پیربەستىن (ب، د، ڦ، ل[ب قەتلارى]) ل پىشىيى:

ب ده (ب نافنده چو)
ب فه (ب ریشه چو)
ب ره (ب منره هات)

د ده (د بهر مala مهده بwoo، د بهرده دریزکری بwoo)
د فه (د مالفه بwoo)
د ره (د سهره چو، د پشته)

ژ ده (ژ نافده رهش و سپی بwoo)
ژ فه (ژ دهرفه دهات)
ژ ره (ژ تمه بیژم، بلا ژ منره بت)

ل فه (ل ویشه پاره مشهیه)
(ل بهریشهی ملا هه کانییهک ههیه)
(ل ویشهترکی بwoo، ئهو)

هندهک جاران نه ما زه د حاله تین ئیدغامییده، پیربهست ب
خوه بهزهیه، پاشپرتاک ب تمنی دیاره، هه رو هک د فان
نه موونه یاندە خویا:

- تىّدە بۇو = (د وىدە / د وىدە) بۇو، تىّرە بۇو، پىّرە = (ب وى / ب وى) رە، تىّكەدە، پىّدە، پىّقە = (ب وى / ب وى) فە، ژىّرە = (ژ وى / ژ وى) ارە
- پاشقە هەرە (ب پاشقە هەرە)
- رېّقەچۇن (ب رېّقە چۇن)
- ژۆردە چۇ خوار

قان پاشپرتکان دەستەکى درىڭ د دەستنىي شانكىرنا رامانا
 پىرەستاندە ھەيءە، بىزە تمامكەرن بۇ پىرەستان. چونكۇ قان
 پاشپرتکان بۇونا خوھىسىر نىنە و نە پىشكەكن ژ ئاخىتنى؟
 جودانقىسىنَا وان دورست نىنە. يا دورست د راستا واندە، ئەوه ھەر
 ب پاشىيىا پەيغانفە بىنە نقىسىن، نە جودا... دورست ئەوه ھۆسا
 بىنە نقىسىن:
 (ب ئاقىيىدە چۇ، ب رېّقە دهات، د پشتە، د مالقە بۇو، ژ ناقدە، د
 زمانى كوردىدە، وهەت).

(ج) و (چو)

(ج) ئالاڭەكە ژ ئالاڭىن پىسياр و گوھشىن و پەشىيمانى و
 گازىندەكىرنى، (ج دخوونى؟، ج يىن دى (چى دى)؟، ج يە (چىيە =

چييه)؟، ج بىْ بهخته، ج بىْزم!) هندهك جاران بؤ دياركرنا
يهكسانى و ودكهفېيى زى ل كاره، (چو ج ته بربت ج وي، هاته
كوشتن ج سواران كوشتبت ج پەيايان). (ج) چونكۈز پشكنىن
ئاخفتىن يىن نه تمامه، دفييت جودا بىيىه نفييسين؛ پېيىه نفييسينا وي
د هەر دەستەوازدىيەكىدە، نه تشهىرى راست و دورستە، خەلتىيە د
نفييسىنىدە، ل سەر ئاوابى ئاخفتىن كۆلانكىيىا ئيدغامكىرى - نه ل
سەر بنىاتا خوه و جودا - بىيىه بەرچاڭكىن. بؤ نەمۇونە (چى دى؟)
دەستەوازدىيەكى ئيدغامكىيە بەرانبەرى وي يى نەئيدغامكىرى (ج
يى دى؟) يە. د نفييسىنىدە ژ بؤ ئەم بەرھنگارى چو سەرگىزىيان
نەبن، دورستەر و چىتەر فۇرمى نەئيدغامكىرى بىيىه بەرچاڭكىن، نه
يى ئيدغامكى.. د نفييسىنىدە، گەلەك كەس (ج) و (چو) ژىك
ناۋاھىر، ژ نەزانى (چو)زى - د گەلەك دەڤھەرەن كرمانجىيىا ژۆرىدە
(تو) يە، ب سۆرانى (ھىچ)ھ - كو جىناۋەكى نەناسى رووتە (ضمير
مبهم) جارنا جەهايى نافى ل كاره: (چو ناكى، چو نانفيىسى، چو
نوزانى، تە چو نىنە)، و جارنا د گەل پەيضا (مرۆڤ، كەس) دېتە
جىناۋەكى نەناسى لېكدايى: (چو كەس ناجن، چو مرۆڤ ل وېرى
نەبۈون)، هەر ب(ج) دنفييسن. نەۋەزى نەاستىيەكى زل و زيقە،
ئاوابى ژ دەڤ دەرخستىن (تەلەفۇزا) دەڤھەرەكىيىا خەلمەت سەبەبە
ئەگەرە). (ج) تشهىكە، و (چو) - هەروەكى هاتىيە دياركرن -
تشهىرى دىيە.

٥- نفیسینا په یفا بیانی

زمانی کوردى وەکى هەر زمانەکى دى، ژ پەيىش و بىزەپەن بىانى
و دەرامى فلا نىنە.. د بن كارلىكىرنا سروشتى فۇنەتىكا زمانى مەدە،
ھەر پەيىھەكا بىانىبىا ھاتىيە وەرگرتەن، قالب و كراسەكى كوردى
گرتىيە و ل گۆر پېدەپەيا فۇنەتىكا زمانى مە، گەلەجا ب بەر
بشافتىنى ژى كەفتىيە. چاھەكى ب ۋان نەمەونەيىن ھلبىزارتىيەن
خوارىيە ببە، ئەڭ راستىيە دى بۇ تە چىيە ئاشكەرا بت:

(مشغۇل) ← مژوول

(شەق) ← شۇل

(حوض) ← حەود

(كتابى) ← قوتابى

(عورە) ← ئافرەت

(يۈل) ← ئۈل

(يۈلداش) ← ئۈلداش

(ساغ) ← ساخ

(قىرماجى) ← قورمچاندىن

(ئۇرطا) ← ئۇرتە = نافنجى

(يازىق) ← يەزۆخ = مخابن

(وېرىگى) ← فېرىگول

(ینیچری) ← ئىنگەچەرى
 (يۇقلاما) ← ئۆغلەمە
 (زەوزەك) ← زەوزەك
 (Doctor) ← دختۇر؛ تختۇر
 (Maul) ← ماھۇلە
 (Cement) ← چىمەنتۇ
 (Cup) ← كۆپ، و... هىد.

د راستا نېيسىنا ھەر پەيغەكا بىيات بىانىيَا ھاتىيە د ناڭ زمانى
 مەددە، دەقىت رېكا فۇنەتىك و سەلىقەتا كوردى بىتە گرتىن، و ئەم
 پشتا خوھ بىنە بناخە و بىناتا وان يابىانى. ھەتا ناڭ ڙى عەربى
 بن، تۈركى بن، ڙ ھەر زمانەكى دى بن، دەقىت ب رېنېيسا كوردى
 بىنە نېيسىن، و ھەر ب سەلىقەتا نافئىنان و نافلىكىرنا كوردى بىنە
 دارېتن، نە ب سەلىقەتا زمانەكى دىت. كا د ئاخفتنا مە ياكوردىدە
 چاوا ل كارن، وەسا بىنە نېيسىن. (سلىمانى حەسەن)، (حسىنى
 حەسەنلى سمو)، (محەممەدى حەجى عەممەر)، (محەممەدى سالىحى
 سينەمى) يان(محەممەدى سالىح سينەما)، (ئەلمەمان، يەونان، چىن)
 شوونا (ئەلمانىا، يۇنان، سین). ئەفەيە سەلىقەتا كوردىيىدا دورست بۇ
 نافئىنان و نافنېيسىنى. ئەقا ئەقرا د نېيسىنا مەددە بەلاف و ل كار
 (سلىمان حەسەن)، (حسىن حەسەن سمو)، و... هىد، سەلىقەتا

نافئینان و نافنخیسینا عهربیبا نهۆیه، سەلیقەتا نافئینان و
نافنخیسینا عهربیبا دورست ب خوهزى پىچە دیار نینه، من باوەرە
د زمانى عهربى ب خوهزىدە، شۇوندەستى كارلىكىرنا زمانىن بىانى
بىت، ل گۆر سروشتى زمانى عهربى يى كەفن و پەتى ب خوهزى
سەلیقەتەكا كويچىيە.

دووماهىيىن پىدەپەيە بىتە گۇتن كو دەقىن شуرا كلاسيكىيا
كوردى ڙى، دېيت ھەر ب رېنځيسا كوردى بىنە نفيسين، بەس
دورست نينه د نفيسينىدە، دەستەواژە و تىپىن عهربىيىن د ناف
شعرىن نافئينا يىدە وەكى: (ذ، ض، ظ، ث، ط، ع، غ) ب بەرانبەر رېن
خوهىيىن كوردى بىنە گوهاپتن. دورستەر و چىتەر ئەوه،
دەستەواژەيىن عهربىيىن د نافدە، د نافبەرا دو كفاناندە و ھەر ب
رېنځيسا عهربى ب خوه بىنە نفيسين.

دۇوماھىك

بىّ گۈتنە، ھەر تىستەكى د چاقى باراپتىر ژ خەلکىدە كەھى نەبوبىت، دى ھەر ئىتاز و راپىزىنەبۈون ل سەر ھەبىت.. تى ھەيە مەنانە و ھەجەتىن پاپىزىنەبۈون و ئىتازا ل سەر نافەرۇڭا ۋىنى نېمىسىن (ژ بۇ رېنفيسيه کا چىت)، پى دئىتە تافىر كىن ئەفەبن: ۱. ((خەلک ھۆ دېبىزت.. خەلک ھۆ نابىزت)، دەرھەقا دەستەوازە و فۇرمىن ل گۆر ئاخقىتنا خەلکىيا عەدتى و كۈلانى، ۋەدەر و نە ل كار، وەكى: (ئىنايىيە) شۇونا (ئىنايى)، (بۇوييە) شۇونا (بۇويە)، (دئىنايىيە، دچوئىيە) شۇونا (دئىنايى، دچوئى)، (شىايىن) شۇونا (شىايىن)، (دايىنە، وېت [يېت] دايىن) شۇونا (دايىنە، وېت[يېت] دايىن)، كو ئەفە ھەمى نە ژ تارىيى ھاتىيە كىن؛ ل سەر دەستوورەكا رېزمانى ھاتىيە سەرپىكىن. دەستەوازە و فۇرمىن بەرچاڭىرىيەن بۇرى، چەندەك ژى، كارىن بۇرىيىن ئىنىشائىينە (أفعال ماضية انشائية) ژ كارى بۇرىيى سادە و پاشكارى (اللاحقة الفعلية) (يىھ) بۇ كەسى سىيى، يى تەك و (ينە) بۇ كۆمۈ پىكھاتىنە، يان تو دكاري سانەھىت لى بى و بىزى: ژ نافى لېكىرى (أسم مفعول) و پاشكارى(يىھ) بۇ كەسى تەك و (ن) يان (نە) بۇ كۆمۈ پىكھاتىنە، و ئىك دوویيەك ژى (دئىنايىيە، دچوئىيە) كارىن بۇرىيىن بەرددوامن. ئەفە ھەمى ئە و

کارهنه یىن د رهشا بورىيى سادده، ب تىپەكا فاول (ا، ق، وو، ...) كوتا دبن وەك: (ئىنا، راوهستىا، شىا، دا، چۇ، بۇو). كارىن ب تىپىن كۆنسۇنانت و هەتا فاولى (ى)زى - د عەينى رهشا بورىيى سادده - كوتا دبن وەك: (كر، بر، مر، خوار، شووشت، فرۇت، خواند، نفيىسى، بېرى، كېرى) هەتا راھىدەكى ل سەر رەنگى خودىيى دورست مايىنه. كۆما ئىكى (ئىنا، شىا، چۇ، ...) ژ بۇ داتراشىن و رامالينا گرانييىا پىچە د ئاخقىنا خەلكىيا ئاسايى و كۈلانىدە، دئىنە ئىدغامكىن. و هەتا ئەفروزى ل سەر رەنگى خودىيى ئىدغامكى دئىنە نفيىسىن..

ھىز گەلەك ۋالايمى و كىيماسى د مەيداندا ۋەكۇلانا رېزمان و زمانى كوردىدە ھەنە؛ ھىز پانافا نەپەنىيەن نەچەراندى، دەلىقە و چەرهىيەكا بەرخوھە، ھەوجەبى ھندىيە، ئەم لى بىزقىنەفە و ھوورتر و كوورتر ۋەتكۈلن، نە دانگى ل سەر بىگرن. ((خەلک ھۇ دېئىزت.. خەلک ھۇ نابېئىزت.. كەسى ھۇ نەگۇتىيە)) ئەفە ھېقىيەن چاقلىكىن و قالبدانىيە، ھېقىيەن بى باوهربىيە. ئاخقىنا خەلكىيا دۇزىانە و نفيىسىن د ھەمى سەر و ۋەپسەنە نابىنە تايەك و بايەك؛ ناكەفنە ھەۋ. ئاخقىن تىشەكە و رېزمان و نفيىسىن تىشەكى دىيە. ئاخقىن وەكى نفيىسىنى، ھەمى دەمان خوھ ب پى رېزمانىقە گرىتادت. ئاخقىن يا ھەمى خەلكىيە و بۇ ھەمى خەلكىيە - خواندداوا و نەخواندداوا . بەلى نفيىسىن، نە... .

۳- ((هۆسا کریتە.. هۆسا جوانە)) د سنگى فى ھەجەتىدە،
ھەجەتا جوانى و كريتىيى، ئەم دشىن كورت ۋەبرىن و بىزىن:
((ماھىنە تىنە ھەر تىشەكى دورست جوان بت، و ماھىنە ڈىنە،
تىشى جوان ھەر دورست بت)). جوانى و كريتىيىا تىشى، نە كىشى و
پىشا پاستى و نەراستىيىا ويىھ. ئەف ھەردۇو سەخلىتە، (جوانى و
كريتى) ب خوهۇزى، ل گۆر رېنان (بەرىخوددان) و جە و دەمان،
گەلەجا رەنگى خوه دگوھوپن و بەقەم دېن. فيجا نە شەرتە ھەمى
ئەنجامىن ل سەر مەشكىا فى نفيسينىنەن گىرن، د چاھىن
خودانى نفيسينى ب خوهۇزىدە جوان بن، چونکو نە ل گۆر سروشتى
نفيسينا عەربى - كو كارلىكەرەكى ب ھىزە بۇ پىرادانا جوانى و
كريتىيى - ھزر بۇ ھاتىيە كىرن. پاشت و پاشتەقانىيىا ئەنجامىن
نفيسينا ژىگۇتى، سروشتى زمانى كوردىيە و ھند. ڈەرەنەن -
نەمازە د فى بابەتى بەردەستدە - جوانى و كريتى نابنە سەنگ بۇ
كىشان و پىقانى.

ژ وەشانىن ئىكەتىا نېيىسى رىن كورد
دەھۆك

۱) نېيىزەك مەستانە ل دۆر گونبەدا جىزىرى/ فەكۇلىن، د. فازل عومەر

۲۰۰۴ -

۲) خەونىن تازى/ هەلبەست، روخوشى زىشار - ۲۰۰۴

۳) وەغەرەك د نەيىنېيىن دەقى دا/ رەخنە و فەكۇلىن، ياسىرى حەسەنى

۲۰۰۴ -

۴) بىاۋى خواندىنى/ فەكۇلىن، جەلال مىستەفا - ۲۰۰۴

۵) لېھر دەرازىنكا تىكستان/ خواندىنىن وېزھىي، سەلام بالايى - ۲۰۰۴

۶) خواندىنگەها بىرسىكىرنى/ چىرۆك، صەفيق حامد - ۲۰۰۴

۷) ھزر و دىتن/ ھزر و رەوشەنبىرىيا گشتى، د. عارف حىتو - ۲۰۰۴

۸) چەند رېيەك بۇ دەقى/ فەكۇلىن، صەفيق محمد حسن - ۲۰۰۴

۹) بەرپەرەكى وندا ژ ۋيانناما سەلەمى ئەسمەرى/ چىرۆك، انور

محمد طاهر - ۲۰۰۴

۱۰) چەند خواندىنەك شىۋەكارى/ فەكۇلىن، ستار على - ۲۰۰۵

۱۱) ۋانىن سیناھىي/ رۆمان، تحسىن نافشكى - ۲۰۰۵

۱۲) قصص من بلاد النرجس، حسن سليمانى(الطبعة الثانية) - ۲۰۰۵

- (۱۳) گۆتارین رەخنەیی/ کۆمەلە و تار، ھوشەنگ شىخىن محمد - ۲۰۰۵
- (۱۴) گەريانەك د ناڭ باغى ئەدەبى كوردى دا، رەشيد فندى - ۲۰۰۵
- (۱۵) سۇتنگەھ/ رۇمان، بلند محمد - ۲۰۰۵
- (۱۶) سياپوشى زىمارى/ چىرۇك، د. فازل عمر - ۲۰۰۵
- (۱۷) شانوپىا ھەۋچەرخ و چەند دېتن/ سيار تمر - ۲۰۰۵
- (۱۸) ۋيان د دەمەكى ڙاندار دا/ رۇمان، محسن عبدالرحمىن - ۲۰۰۵
- (۱۹) تەكىيىكا ۋەگىرىنى د كورتە چىرۇكىن (فازل عومەرى) دا/ ۋەكۈلىن، نەفيسا ئىسماعىل - ۲۰۰۵
- (۲۰) مىرى و كەفواك/ چىرۇكىن زارۇكان، د. عبىدى حاجى - ۲۰۰۵
- (۲۱) ھەزىدە چىقانۇكىن گورگا/ چىرۇك، ب: محمد عبدالله(چاپا دووئى) - ۲۰۰۵
- (۲۲) روستەمى زالى/ د. عارف حىتو(چاپا دووئى) - ۲۰۰۵
- (۲۳) شەھىنا چىايى سېپى/ چىرۇك، نزار محمد سعيد - ۲۰۰۵
- (۲۴) جەمسەرئى سىيى/ كورتە چىرۇك، خالد صالح - ۲۰۰۵
- (۲۵) ئەرى روژ نەچە ئاڭا/ پەخشان، سەلام بالايى - ۲۰۰۵
- (۲۶) ڙ رەوشەنېرىيا كوردى/ ۋەكۈلىن - گۆتار، ناجى طە بەروارى - ۲۰۰۵
- (۲۷) زارۇكىن جىهانا ئاشتى و ئاشۋىپى/ ۋەكۈلىن، ھزرغان عبدالله - ۲۰۰۵
- (۲۸) دەھۆك د سەربىران دا/ بىرەودرى، صديق حامد - ۲۰۰۵
- (۲۹) جاك درېدا و ھەلوەشاندىن/ ۋەكۈلىن، د. فازل عمر - ۲۰۰۵
- (۳۰) داۋىا شەرۋانەكى/ رۇمان، عصمت محمد بىدل - ۲۰۰۵

- (٣١) پیلین رەخنەيى/ رەخنە، نعمت الله حامد نھىلى - ٢٠٠٥
- (٣٢) دەما ھېشتا گيانەوەر دشيان باخقۇن/ چىقانۇكىن مللى، و: حجى جعفر - ٢٠٠٥
- (٣٣) بەر ب دەقى خۆمەل/ دەق و شرۆفەكىرن، ئىيراهىم ئەحمد سەمۇ، ٢٠٠٥
- (٣٤) مىمەتىكىس، ژ ھزرکرنى تاكو ئايىيۇلۇجيايى/ د. فازل عمر، ٢٠٠٥
- (٣٥) كەلتۈر.. ناسىيۇنالىزم و عەرەبىكىرن/ فەكۇلىن، عەبدال نورى، ٢٠٠٥
- (٣٦) پەيقىن بى پەردى/ فەكۇلىنىن رەخنا ئەدبى، عبدالخالق سولتان، ٢٠٠٥
- (٣٧) نېستن د چاۋىن نىرگىزى دا/ هەلبەست، بەشير مزوپىرى، ٢٠٠٥
- (٣٨) ژ فەلسەفا بەرخودانى/ هەلبەست، رەممەزان عيسا، ٢٠٠٥
- (٣٩) ئەۋى دەرى هەميا/ كورتەچىرۇك، صبيح محمد حسن، ٢٠٠٥
- (٤٠) نەزىارەتلىرى/ د. فازل عمر، ٢٠٠٥
- (٤١) بىست سال و ئىڭارەك/ رۆمان، صىرى سلىقانەى، ٢٠٠٥
- (٤٢) نېمىسىن د نافبەرا نېمىسىرەين خوداوهند و لىكەرىان ل ئازادىيى/ فەكۇلىن، ھۆشەنگ شىخ محمد، ٢٠٠٥
- (٤٣) ژ چىرۇكىن مللى يېن فلكلۇرى/ جمیل محمد شىللازى، ٢٠٠٥
- (٤٤) جواهر المبدعين/ مناقشات ادبىيە، اسماعيل بادى، ٢٠٠٥
- (٤٥) دىمەنلىن پەچنى/ چىرۇك، كىيى عارف، ٢٠٠٥

(٤٦) تیر ز کفانا دوهشیین و بهر تینه من / هلهبەست، سەلان كۆڤلى،

٢٠٠٥

(٤٧) كەفالەكى رويس / هلهبەست، شوکرى شەھباز، ٢٠٠٥

(٤٨) دەولەت و عشقەكا كەفنار / هلهبەست، دەيىكا دالىايى، ٢٠٠٥

(٤٩) شەفيّن بى خەو / هلهبەست، بەيار باقى، ٢٠٠٥

(٥٠) ئازراندنا بەندەمانى / هزرغان، ٢٠٠٥

(٥١) چاخى رۆز دېپەيقيت / هلهبەست، شەمال ئاڭرىدى، ٢٠٠٥

(٥٢) دوو چەمكىن ھافىبۇون ياخىبۇون / ئەمەن عبدالقادر، ٢٠٠٥

(٥٣) راستى و تالان، صبى مەراد، ٢٠٠٥

(٥٤) دەفتەرا بى گونەھىي / هلهبەست، عبدالرحمىن بامەرنى، ٢٠٠٥

(٥٥) زمان و زمانۋانى / عبدالوهاب خالك، ٢٠٠٥

(٥٦) ئەفيّن، خەم و مرن / هلهبەست، طىب دەشتانى، ٢٠٠٥

(٥٧) زىندانا بچويك / هلهبەست، عزيز خەمجىفىن، ٢٠٠٥

(٥٨) عشق د بەھشتەكا يوتوبىاين دا / هلهبەست، مصطفى سليم، ٢٠٠٥

(٥٩) ئەزى د ھەمبىرزا ھەناسىن تە دا / چىرۆك، اسماعيل مصطفى، ٢٠٠٦

(٦٠) رۆمان ل دەفەرا بەھەدىنان / فەكۈلين، رەمەزان حەجى، ٢٠٠٦

(٦١) رايى گشتى، تىيگەھ و پىيناسىن و گوھۇرىن و پىيانا زانسى /

فەكۈلين، مسلم باتىلى، ٢٠٠٦

(٦٢) هلهبەستىن رەنگىن / ھۆزان، و: تەنگەزارى مارىنى، ٢٠٠٦

(٦٣) تەفنكەرا کورد، ھونەرمندا بەرزە / فەکۆلین، و؛ مەسعود خالد
گولى، ٢٠٠٦

(٦٤) چاپەمەنییەت رەوشەنبیریت دەفهرا بەھەدیان (١٩٤٥-٢٠٠٠)/
بىبلاوگرافيا، وصفى حسن رەئىنى، ٢٠٠٦

(٦٥) شەۋا فەريشته رەھفييەن / چىرۇك، اسماعىل سليمان ھاجانى، ٢٠٠٦

(٦٦) گولولكا ئالۇزىيائى / خالد صالح، ٢٠٠٦

(٦٧) نېيىزەكابارانى / ھۆزان، ھەفآل فندى، ٢٠٠٦

(٦٨) رۆز / ھۆزان، ھشىار رېكانى، ٢٠٠٦

(٦٩) عشق ل ژىر پرا چىنۈدى / بلند محمد، ٢٠٠٦

(٧٠) وەرزى ئەفەينى / نۆفلىيەت، يونس احمد، ٢٠٠٦

(٧١) ئەفسانەيى سترانىيى بىندەستىيى / نجىب بالايى، ٢٠٠٦

(٧٢) خەونەكا ئەمرىكى، چىرۇكىن عزيز نسىن / و؛ خىرى بوزانى، ٢٠٠٦

(٧٣) ھازرينەك د زمانى كوردى دا / رشيد فندى، ٢٠٠٦

(٧٤) خانى مامۆستايى سىيىھەمەن / مەم شەرەف، ٢٠٠٦

(٧٥) ژ ئاوازىيىن جوانىيى / ھۆزانىيىن، ناجى طە بەروارى، ٢٠٠٦

(٧٦) پىداچوونەك لىسر ھندەك بەلگەنامەيىن تايىبەت ب كوردانىھە /
فەكۆلین، د. صلاح ھەرورى، ٢٠٠٦

(٧٧) مەشا بۆكان / ھۆزان، ھىفى بەروارى، ٢٠٠٦

(٧٨) ئەو زەلامى دىگەل خۇ لىئك جودا / شانۇ، سيار تەمەر، ٢٠٠٦

(٧٩) پەلىيىن عشقى / ھۆزان، درباس مەستەفا، ٢٠٠٦

- (۸۰) شهقین سار / رۆمان، حمسمەن ئىبراهىم، ۲۰۰۶
- (۸۱) هۆزان بۇ دەللى / هۆزان، خالد حسین، ۲۰۰۶
- (۸۲) بالولكا شەكىرى / چىرۋاڭ، حسن سلىغانى، ۲۰۰۶
- (۸۳) حەيرانوڭ نامەيىن ئەفينداران / ئەدىب عبدالله، ۲۰۰۶
- (۸۴) مىن د قىشلەيا پادشاھى دا / چىرۋاڭ، محسن عبد الرحمن، ۲۰۰۶
- (۸۵) چىقانوڭا گايى سۆر / فلكلور، جمیل محمد شىيلازى، ۲۰۰۶
- (۸۶) سەلوا ھىش بەلايسكە / ھەلبەست، لقمان ئاسەھى، ۲۰۰۶
- (۸۷) بلىجان / رۆمان، پەرويز جىھانى، ۲۰۰۶
- (۸۸) لەعليخانا گۆڤەيى / چىرۋاڭ، مصطفى بامەرنى، ۲۰۰۶
- (۸۹) ۋەگەر / رۆمان، شاهين بەكر سورەكلى، ۲۰۰۶
- (۹۰) قەدەرا من / هۆزان، سەلان شىيخ مەممى، ۲۰۰۶
- (۹۱) بېئەنكە / فولكلور، محمد حسن بنافى، ۲۰۰۶
- (۹۲) ئارمانچ / هۆزان، سەبرىيە ھەكارى، ۲۰۰۶
- (۹۳) ياكوري دل / هۆزان، دلشا يوسف، ۲۰۰۶
- (۹۴) خەونەك بىنەقشى / چىرۋاڭ، عصمت محمد بدل، ۲۰۰۶
- (۹۵) نەيىننەن خامەى / هۆزان، سەبرى نەيىلى، ۲۰۰۶
- (۹۶) ھەناسەك د پەرسىگەدا شعرى دا / خواندىنەن وىزەيى، سەلام بالايى، ۲۰۰۶
- (۹۷) شۇرۇشىن بارزان / هۆزان، حەيدەر مەتىينى، ۲۰۰۶

(٩٨) عەشقا مە چرایەکى زەرادەشتى يە / كورتەچىرۆك، ئىسماعىل

مستەفا، ٢٠٠٦

(٩٩) تەنھىستان/ ھەلبەست، كەمال سلىقانەى، ٢٠٠٦

(١٠٠) رۆستەمىز زال/ فولكلۇر، جەمیلە حاجى، ٢٠٠٦

(١٠١) مقالات نقدىيە/ مجموعە الكتاب، ٢٠٠٦

(١٠٢) بەرگۇتىيىن كۆچەرەكى دەشتىنەبۈوپى/ ھۆزان، اسماعىل تاها

شاھين، ٢٠٠٦

(١٠٣) دەڭ ج نابېيىن! / كورتەچىرۆك، تىلى سالح موسا، ٢٠٠٦

(١٠٤) شەفەكا بى نېڭىز/ ھۆزان، لايق جەمال كورىمەى، ٢٠٠٦

(١٠٥) پارادوكسىزم و تىڭەھى وى د ھۆزاننا نويخوازا كوردى دا ل دەڤەرا

بەھدىنەن/ ۋەكۇلىن، عىسمەت خابۇر، ٢٠٠٦

(١٠٦) دۆسييىا بارزانى د سندۇقا پىلايى يا ستالىنى دا/ ۋەكۇلىن، وەزىرى

عەشۇ، ٢٠٠٦

(١٠٧) ھەلبەچە / ھەلبەست، سەيداىيى كەلەش، ٢٠٠٧

(١٠٨) چاھىن سىتافىكى/ رۇمان، تەحسىن نافاشكى، ٢٠٠٧

(١٠٩) باکورى ھەلبەستى/ ھەلبەست، ئارذەن ئاري، ٢٠٠٧

(١١٠) گەريانەكا بى ھۆدە/ چىرۆك، نەفيسا ئىسماعىل، ٢٠٠٧

(١١١) سورە بىرینا شەڭا من/ ھەلبەست، سەلوا گولى، ٢٠٠٧

(١١٢) عەشق د خلوهگەها مرنى دا/ ھەلبەست، ئاشتى گەرمافى، ٢٠٠٧

(١١٣) سرودىيىن رۆژھەلاتى/ چىرۆك، جەلال مستەفا، ٢٠٠٧

(١١٤) ئاريانا سىنورىيىن دوور / ھەلبەست، مەسعود خەلەف، ٢٠٠٧

- (۱۱۵) ئاوازىن خامه‌يى/ لېكۆلين، نعمت الله حامد نھىلى، ۲۰۰۷
- (۱۱۶) بەيتا سيسەبانى/ هزرغان، ۲۰۰۷
- (۱۱۷) گەر تو ماباي/ هۇزان، سەلان شىخ مەمى، ۲۰۰۷
- (۱۱۸) لەشى شەفى/ هەلبەست، سەلام بالاىي، ۲۰۰۷
- (۱۱۹) دالەھى يىن كەسەكى ب تنى/ چىرۆك، د. عارف حىتو، ۲۰۰۷
- (۱۲۰) چەند ھۈزۈن رەوشهنپىرى/ گۆتار، ناجى تاها بەروارى، ۲۰۰۸
- (۱۲۱) ھەلکولينا زمانى/ فەكۆلين، د. فازل عمر، ۲۰۰۸
- (۱۲۲) خەونەكا كىقى/ ھەلبەست، دەيكى داليايى، ۲۰۰۸
- (۱۲۳) گازىيا ھۈزانغان/ ھۇزان، خالد حسىن، ۲۰۰۸
- (۱۲۴) پەترۆمەكىدا گونەھان/ چىرۆك، محسن عبدالرحمن، ۲۰۰۸
- (۱۲۵) رۆژانىن شىتەكى/ چىرۆك، اديب عبدالله، ۲۰۰۸
- (۱۲۶) رۆز ئافا دېبىت دا بەھەلىت/ ھەلبەست، صديق خالد ھەرۋىرى، ۲۰۰۸
- (۱۲۷) بازىرى دىنا و چەند چىرۆكىن دن/ كاريكاتورە چىرۆك، تىلى صالح، ۲۰۰۸